

Identifying the Criteria for Successful Implementation of Industrial Property Policy

Masoud Ghalaychi

PhD Student, Department of Public Administration, Islamic Azad University, Qazvin Branch, Qazvin, Iran.

Farajollah Rahnavard*

Associate Professor, Public Administration Department, Institute for Management and Planning Studies, Tehran, Iran.

Mehdi Mortezaei

Associate Professor, Center for Management Studies and Technology Development, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.

Received: 02/09/2021

Accepted: 27/04/2022

Abstract:

One of the infrastructures that can guarantee the economic and technological success of researchers and knowledge-based companies in the knowledge-oriented era is providing attention to "industrial property". The lack of an effective industrial property policy for researchers and knowledge-based companies will be a serious threat. On the other hand, its existence will be a great opportunity. This research is considered a qualitative development study and its methodology is Grounded Theory. It used the targeted sampling of the participants with the maximum difference. The necessary data and information were obtained from the documents, library sources and semi-structured interviews. For this purpose, 13 experts, professors, and experts with sufficient knowledge and practical experience were interviewed and the semi-structured method based on Atlas.ti software was used to collect the necessary research data. In total, the concepts extracted from the interviews were categorized into 850 primary codes and 6 main themes. After analyzing the text of the interviews, the quality and tools of the policy, the capabilities of the executives, the executive organization, as well as the results and consequences of the implementation were identified as the main dimensions and the final model was developed. The findings of the research show that 15 categories including 175 criteria are effective in evaluating the successful implementation of the policy, its results and consequences, and a proper understanding of the extracted criteria and their application in a valid evaluation system improves the efficiency and effectiveness of industrial property activities.

Keywords: Industrial Property, Policy Implementation, Successful Implementation, Policy Evaluation.

Corresponding Author, Email: f.rahnavard@imps.ac.ir

Original Article

DOI: 10.22034/jipas.2022.300560.1221

Print ISSN: 2676-6256

Online ISSN: 2676-606X

شناسایی ملاک‌های اجرای موفق خط‌مشی مالکیت صنعتی

مسعود قلاچی

دانشجوی دکتری، گروه مدیریت دولتی، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران.

فرج‌اله رهنورد*

دانشیار گروه مدیریت دولتی، موسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه‌ریزی، تهران، ایران.

مهدی مرتضوی

دانشیار مرکز مطالعات مدیریت و توسعه فناوری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

پذیرش: ۱۴۰۱/۰۲/۰۷

دریافت: ۱۴۰۰/۰۶/۱۱

چکیده: یکی از زیرساخت‌های کلیدی که می‌تواند ضامن موفقیت اقتصادی و فناوری پژوهشگران و شرکت‌های دانش‌بنیان در عصر دانایی محوری باشد؛ توجه به «مالکیت صنعتی» است. نداشتن خط‌مشی مالکیت صنعتی مؤثر برای پژوهشگران و شرکت‌های دانش‌بنیان یک تهدید جدی و وجود آن‌ها به‌عنوان یک فرصت بزرگ خواهد بود. این پژوهش، کیفی و از نوع توسعه‌ای و روش آن، نظریه داده‌بنیاد است و از نمونه‌گیری هدفمند مشارکت‌کنندگان با حداکثر اختلاف استفاده کرده است. داده‌ها و اطلاعات لازم از مطالعه اسناد، منابع کتابخانه‌ای و نیز مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته نتیجه شده است. بدین منظور با ۱۳ تن از خبرگان، اساتید و صاحب‌نظران دارای دانش کافی و تجربه عملی، مصاحبه و برای گردآوری داده‌های لازم پژوهش از روش نیمه-ساختاریافته مبتنی بر نرم‌افزار Atlas.ti استفاده شده است. در مجموع، مفاهیم استخراج شده از مصاحبه‌ها در ۸۵۰ کد اولیه و ۶ مضمون اصلی دسته‌بندی شد. پس از تحلیل متن مصاحبه‌ها، کیفیت و ابزارهای خط‌مشی، قابلیت‌های مجریان، سازمان‌های مجری و همچنین نتایج و پیامدهای اجرا به‌عنوان ابعاد اصلی شناسایی شده و مدل نهایی تدوین شد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد ۱۵ مقوله شامل ۱۷۵ ملاک در ارزیابی اجرای موفق خط‌مشی، نتایج و پیامدهای آن تأثیرگذار هستند و درک مناسب ملاک‌های مستخرج و به‌کارگیری آن‌ها در یک نظام ارزیابی معتبر کارایی و اثربخشی فعالیت‌های مالکیت صنعتی را ارتقا می‌دهد.

واژگان کلیدی: مالکیت صنعتی، اجرای خط‌مشی، اجرای موفق، ارزیابی خط‌مشی.

* نویسنده مسئول: f.rahnvard@imps.ac.ir

نوع مقاله: پژوهشی

DOI: 10.22034/jipas.2022.300560.1221

شاپا چاپی: ۶۲۵۶-۲۶۷۶

شاپا الکترونیک: ۲۶۷۶-۶۰۶X

مقدمه

در دنیای مدیریت دولتی چیزی به نام نبود خطمشی وجود ندارد؛ اگر دولت کاری انجام نمی‌دهد براساس یک خطمشی است و اگر دولت‌ها تصمیم به انجام کاری می‌گیرند نیز براساس یک خطمشی است و همیشه دولت‌ها اراده ملی را در پرتو خطمشی‌های عمومی پیاده‌سازی می‌کنند. دولت‌ها درصدد شناسایی و حل مسائل عمومی جامعه هستند، اما اگر نسخه تدوینی این خطمشی‌ها بر سیاق ملاحظات نظری و عملی دوراندیشانه تعبیه نشده باشد نه تنها دردهای ملی دوا نخواهد شد، بلکه دردی به دردهای کشور اضافه می‌کند (خوینو و همکاران، ۱۳۹۷) و به مسائلی چون آلودگی محیط زیست، بهداشت عمومی، آموزش، امنیت جامعه و ارائه خدمات عمومی می‌توان اشاره کرد. خطمشی عمومی شامل الگوهایی از اقدامات انجام شده در طول زمان می‌شود و محصول تقاضا است؛ یک‌روند منظم هدایت دولت در پاسخ به فشار ناشی از برخی مسائل درک شده بوده و این خطمشی‌ها اصولی هستند که به‌وسیله مراجع ذی‌صلاح در کشور وضع شده‌اند و به‌عنوان یک الگو و راهنما، اقدامات و فعالیت‌های لازم را در جامعه راهبری می‌کنند (الوانی، ۱۳۹۳: ۱۴) و توسعه کشورها براساس خطمشی‌گذاری برای کسب یک فرصت یا مبارزه با یک مسئله است که با تکیه بر امکانات، توانایی‌ها و شرایط حاکم بر کشور صورت می‌گیرد (معطوفی و دانکوب، ۱۳۹۶) و نقش اصلی دولت در دنیای جدید، خطمشی‌گذاری عمومی است و می‌تواند مثبت (اقدام هدفمند سنجیده شده) یا منفی (تصمیم هدفمند سنجیده برای عدم دستیابی به اقدام) باشد (Smith, 2018).

چرخه خطمشی شامل مراحل تنظیم دستور کار، تدوین سیاست، تصمیم‌گیری، اجرای خطمشی و ارزیابی خطمشی است (جف^۱ و همکاران، ۲۰۲۰) و اجرای خطمشی عبارت است از انجام یک تصمیم سیاسی عمده که معمولاً در راستای یک قانون است و در عین حال می‌تواند شکلی از دستورهای مهم اجرایی با تصمیمات قضایی را نیز در بر بگیرد (الوانی و شلویری، ۱۳۹۵: ۲۰) و در حقیقت، به فرایندها و فعالیت‌هایی اشاره می‌کند که شامل کاربرد، انجام و اداره خطمشی است (Bartholomew & Chukwuemka, 2013: 36).

به‌رغم اهمیت روزافزون قانون عمومی در حکمرانی مؤثر و کارآمد دولت‌ها آنچه در عمل با آن روبه‌رو هستیم این است که دولت‌ها به‌طور کلی موفق به اجرای یک خطمشی عمومی نمی‌شوند و از مهم‌ترین موضوعاتی که امروزه بسیاری از کشورها از جمله کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه با آن روبه‌رو هستند اجرای ناموفق سیاست‌های کلی است (حاجی‌زاده و همکاران،

1. Jeff

۱۳۹۰: ۴) و بازنگری در اجرای خطمشی‌ها نیز مستلزم تدوین سازوکاری جامع، دقیق و قابل اتکا برای رصد وضعیت اجرای آن‌ها است (حسین‌پور و همکاران، ۱۳۹۸).

تا همین اواخر، تحلیلگران خطمشی نیز تمایل به نادیده گرفتن عملکرد داشتند، زیرا آن‌ها معتقد بودند که هر آنچه قانون می‌شود، اجرا می‌شود. آن‌ها به‌طور سنتی به نهادهای خطمشی-گذاری مانند رئیس‌جمهور، مجلس و شاید دادگاه‌ها توجه داشته‌اند و این خطمشی را از لحظه شکل‌گیری در سیستم سیاسی تا لحظه پذیرش بررسی کرده‌اند (Truman, 1971: 8). تلاش‌های بسیاری نیز نظریه‌پردازان مختلف انجام داده‌اند تا الگویی برای اجرای موفقیت‌آمیز خطمشی‌ها ارائه شود، اما نتایج حاصل از خطمشی‌های اجرا شده حاکی از آن است که مدل‌های پیشنهادی نتایج بسیار مطلوبی نداشته‌اند (قلی‌پور، ۱۳۹۳: ۱۱۰) خطمشی‌ها به دلایل زیادی شکست می‌خورند حتی یک هدف نسبتاً ساده مانند یک پویش واکسیناسیون که به اطلاعات فراوان و تخصص نیاز دارد و مستلزم بسیج، همکاری و هماهنگی تعدادی افراد و سازمان‌هایی است که باید به روش‌های خاصی در زمان‌های دقیق عمل کنند (میلر^۱، ۲۰۲۰) و عوامل کلیدی موفقیت عبارت‌اند از مشخصه‌ها و شرایط یا متغیرهایی که اگر درست مدیریت شوند می‌توانند اثر چشم‌گیری بر موفقیت وضع خطمشی داشته باشند (خوبرو و ابراهیمی، ۱۳۹۸).

همچنین، در طول قرن ۲۰، مشکلات پیش روی سیاست‌گذاران مسلماً بسیار پیچیده‌تر و از نظر ساختاری نامطمئن شده است. حل این مشکلات مستلزم استفاده از ابزارها و فرایندهای قدرتمند برای دستیابی به قوی‌ترین شواهد ممکن درباره رابطه علی بین خطمشی‌ها است. از مهم‌ترین فرایندها برای دستیابی به این هدف، ارزیابی خطمشی است (Ghazinoory & Aghaei, 2021). مطالعات ارزیابی خطمشی با شناسایی پیوندهای علی، اثربخشی مداخلات خطمشی را ارزیابی می‌کنند بنابراین، نقش اساسی در ارتقای سیاست‌گذاری مبتنی بر شواهد ایفا خواهند کرد (Ballestar et al., 2019). ارزیابی ازجمله مهم‌ترین الزامات کمال‌بخش خطمشی‌های عمومی است که ضامن اندیشیدن، اجرای دقیق و بهبود مستمر آن‌ها است، اما در عرصه اجرایی و دانشگاهی خطمشی‌گذاری ایران کمتر به این مهم توجه شده است (واعظی و همکاران، ۱۳۹۶)، لیکن تلاش برای استفاده از شاخص‌ها برای هدایت توسعه خطمشی‌ها جدید نیست (بوستان زر و همکاران، ۱۳۹۸)، ولی اگر ارزیابی نتواند بازخورد قابل قبولی ارائه دهد تصویر مبهمی از شرایط جدید و تغییرات ایجاد شده (در نتیجه اجرا)، پیش روی خطمشی‌گذاران قرار خواهد گرفت (De La Cruz et al., 2020).

از طرفی، نظام مالکیت صنعتی، بدون تردید یکی از عناصر مهم در هر نظام ملی نوآوری

است. قوت نظام مالکیت صنعتی در کنار عواملی همچون ثبات سیاسی، هزینه‌کرد دولت در آموزش و سرانه تولید ناخالص داخلی از جمله زیرساخت‌های عمومی نوآوری به‌شمار می‌روند (الهی و همکاران، ۱۳۹۴) و طی چند دهه گذشته، نوآوری یک عامل تعیین‌کننده رشد بوده که به‌خوبی شناخته شده است (لین، ۲۰۱۹) و توسعه ملی و رقابت‌پذیری عمدتاً از سوی نوآوری و تغییرات فناوری هدایت شده است. در این میان، کشورهای کمتر توسعه یافته و در حال توسعه که همچنان به تولید مبتنی بر منابع طبیعی متکی بوده و بدون تنوع در پایه تولید هستند؛ بیشتر کالاهایی با فناوری پایین و متوسط به پایین صادر می‌کنند. این کشورها درآمد سرانه پایین و توزیع درآمد نابرابر دارند. یک سیستم مالکیت صنعتی مؤثر زیرساختی را فراهم می‌کند که انتقال فناوری را تسهیل خواهد کرد و به جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی کمک می‌کند. به‌عبارت دیگر، سیستم مالکیت صنعتی مؤثر یکی از سنگ بناهای سیاست‌های اقتصادی مدرن و تسهیل‌گر توسعه است. شواهدی وجود دارد مبنی بر اینکه ایجاد درآمد سرانه بیش از ۱۵۰۰۰ دلار نیاز به فعالیت‌هایی با ارزش افزوده بالا دارد که شامل مهارت‌های پیشرفته و پژوهش و توسعه می‌شود. سیستم ملی مالکیت صنعتی جزو مهمی از زیرساخت‌های نوآوری است. بنابراین، اصلاح و بهبود این سیستم، گامی عملی به‌منظور ارتقای ظرفیت ملی نوآوری است (Samandar et al., 2020).

مالکیت فکری، به ابداعات و دستاوردهای ذهنی اشاره دارد. اختراعات، آثار ادبی و هنری، نمادها، نام و تصاویر استفاده شده در تجارت و به‌طور خلاصه تمامی دارایی‌های نامشهودی که با استفاده از قدرت فکر و ذهن انسان پدید آمده است را می‌توان در قالب دارایی‌های فکری تعریف کرد. مالکیت فکری، بنا به تقسیم‌بندی سازمان جهانی مالکیت فکری به دو دسته اصلی تقسیم می‌شود:

- مالکیت صنعتی: شامل پتنت‌ها، نشان‌ها و علائم تجاری، طراحی‌های صنعتی و نشانه‌های جغرافیایی.
- کپی‌رایت: شامل آثار ادبی (مانند رمان، شعر و نمایش‌نامه)، فیلم، موسیقی، آثار هنری (مانند نقشه‌ها، نقاشی‌ها، عکس‌ها و مجسمه‌ها) و همچنین طراحی‌های معماری (Wipo, 2004: 3).

این پژوهش با هدف احصاء ملاک‌های مرتبط با الگوی ارزیابی اجرای موفق خط‌مشی‌های مالکیت صنعتی شکل گرفت تا با کمک این ملاک‌ها و ارزیابی وضع موجود به سیاست‌گذاران و خط‌مشی‌گذاران در اتخاذ سیاست‌های آتی کمک کند.

اجرای خطمشی و رویکردهای آن

پژوهشگران و نظریه‌پردازان دو تعریف از اجرا ارائه کرده‌اند؛ «تعامل بین هدف‌گذاری، اعمال و اقداماتی که به منظور رسیدن به آن‌ها طرح‌ریزی شده است» و «قدرت و توانایی در ایجاد پیوندهای متوالی در زنجیره روابط علی به صورتی که نتایج مطلوب به دست آید» (الوانی و شریف‌زاد، ۱۳۹۴: ۹۶). مرحله اجرای خطمشی را می‌توان به صورت فرایندی تعریف کرد که در آن برنامه‌ها یا خطمشی‌ها به اجرا گذاشته می‌شوند. تا دهه ۱۹۷۰، فرض بر این بود که بلافاصله با تنظیم خطمشی می‌توان آن را به سادگی به اجرا درآورد. این تصور با انتشار کارهای پرسمن و ویلداوسکی^۱ درباره اجرای برنامه‌ها دست‌خوش تغییر شد. آن‌ها معتقد بودند که اجرا بدون پشتیبانی خطمشی‌گذاران امکان تحقق نخواهد داشت. مطالعات مربوط به اجرای خطمشی که شیوه‌های تنظیم خطمشی را بررسی می‌کنند معمولاً رویکردی از بالا به پایین دارند. در این رویکرد، فرض بر این است که فرایند خطمشی را همواره می‌توان به صورت مجموعه‌ای از سلسله فرمان‌هایی بیان کرد که رهبران سیاسی ترجیحات روشن خطمشی را مقوله‌بندی و تصریح می‌کنند تا با گذر از سطوح متعدد ساختار اداری دولت به اجرا درآیند.

رویکرد از بالا به پایین از تصمیمات دولت شروع می‌شود، میزان موفقیت یا شکست اجرای تصمیمات را بررسی می‌کند و به دنبال یافتن دلایل زیربنایی مسائل اجرایی است. در این رویکرد فرض بر این است که اهداف خطمشی‌ها کاملاً روشن است. این رویکرد با پیدایش رویکرد «از پایین به بالا» نقد شد. رویکرد پایین به بالا از بررسی کلیه عوامل خصوصی و عمومی شرکت‌کننده در اجرای برنامه‌ها آغاز می‌شود. اهداف شخصی و سازمانی، راهبردها و شبکه‌های تماس را به طور دقیق مطالعه می‌کند و سپس راه خود را به بالا می‌گشاید تا اهداف راهبردها و روش‌های برخورد کسانی را روشن کند که در طراحی، تأمین مالی و اجرای برنامه‌ها نقش داشته‌اند. امتیاز عمده رویکرد پایین به بالا، توجه به مناسبات رسمی و غیر رسمی پدیدآورندگان شبکه‌های خطمشی است که در ایجاد و اجرای خطمشی‌ها دخالت دارند. رویکرد پایین به بالا مطالعه اجرا را از تصمیم خطمشی جدا می‌کند و توجه خود را به مسائل خطمشی معطوف می‌دارد. به همین دلیل امکان بررسی کلیه بازیگران و مؤسسات عمومی و خصوصی ذی‌ربط در مسئله را فراهم می‌آورند. برای رسیدن به شناخت جامع، هر دو رویکرد «بالا به پایین» و «پایین

1. Pressman and Wildavsky

به بالا» باید با یکدیگر آمیخته شوند. خطامشی‌های عمومی در اجرا دست‌خوش تغییر و تحولاتی می‌شوند که گاه‌گاهی آن‌ها را از اهداف اولیه‌شان دور می‌کند. به بیان دیگر، مجریان به‌گونه‌ای تصمیمات را به اجرا درمی‌آورند که شکل تازه‌ای به‌خود می‌گیرند. علل این تغییرات می‌تواند مواردی باشد از جمله: مشخص نبودن خطامشی، معیارهای مختلف و متعارض اجرا، نداشتن انگیزه اجرایی، دستورهای متفاوت، نداشتن صلاحیت و توانمندی مجریان و کافی نبودن منابع و امکانات اجرا (منوریان، ۱۳۹۴).

مفهوم ارزیابی خطامشی

ارزیابی، مرز بین تجزیه و تحلیل خطامشی و تجزیه و تحلیل برای خطامشی را نشان می‌دهد (Hill, 5: 2005) و عبارت است از بررسی نظام‌مند موضوع مدنظر. ارزیابی، فعالیتی است که انتظار می‌رود با انجام آن هریک از بخش‌های اداری به مطالعه و کسب اطلاعات درباره تأثیرهای خطامشی بر حوزه در اختیار خود در یک بازه زمانی مشخص مشغول باشد و آن را از نظر ضرورت، کارایی و اثربخشی یا هر زاویه دیگری بررسی کند که به ویژگی‌های خاص آن خطامشی مربوط است (طباطبائیان و همکاران، ۱۳۹۱: ۲۶). ارزیابی خطامشی قصد دارد تا میزان تحقق خطامشی‌ها را به اهدافشان بررسی کند و به منظور بررسی آثار و نتایج حاصل از اجرای خطامشی‌ها انجام می‌شود. ارزیابی می‌تواند به‌عنوان واکنش به یک اقدام باشد (دانش‌فرد، ۱۳۹۵: ۲۵۸) و یک ارزیابی مناسب عملاً ضامن اثربخشی فعالیت‌های یک سازمان است و درنهایت ارزیابی‌ها می‌توانند به ارزش‌های سازمانی اضافه شوند (Neumann & all, 2018: 66).

کارکردهای ارزیابی خطامشی

ارزیابی، بخشی از فعالیت‌های روزانه ما است، اما اجرای حرفه‌ای ارزیابی زمانی ضرورت دارد که باید تصمیمی گرفته شود یا یادگیری خاصی لازم است بنابراین، ارزیابی رسمی زمانی لازم است که پاسخ به پرسش‌های ارزیابی نقش کلیدی در ادامه یک خطامشی یا تأمین هزینه‌های آن داشته باشد. به‌طور کلی دلایل زیر می‌تواند چرایی ارزیابی خطامشی را نشان دهد:

- ارزیابی می‌تواند در بهبود کیفیت سهم به‌سزایی داشته باشد؛
- ارزیابی می‌تواند در افزایش دانش خطامشی‌گذاران تأثیرگذار باشد؛
- ارزیابی می‌تواند در انتخاب ابزارهای مناسب خطامشی تعیین‌کننده باشد؛
- ارزیابی به افراد کمک می‌کند تا پاسخ‌گو باشند؛
- یافته‌های ارزیابی می‌تواند در متقاعد کردن دیگران درباره اثربخشی خطامشی کمک‌کننده

باشد؛

- ارزیابی یک مهارت ضروری در چرخه خطمشی‌گذاری است. گفته می‌شود ارزیابی دارای منطقی است که بر تمام فعالیت‌های ارزیابی تأثیر می‌گذارد. این منطق اشاره به اصولی خاصی دارد که زیربنای فرایندهای ارزیابی را تشکیل می‌دهد. اغلب منطق ارزیابی ناظر بر چگونگی تعیین فرایندها و آثار یک خطمشی است. همان‌طور که فورنیر^۱ اشاره دارد، منطق ارزیابی به شرح زیر است:
  - وضع معیارها: تعیین ابعادی که باید سنجش شوند.
  - تعیین استانداردها: درجه عملکرد مدنظر.
  - سنجش عملکرد و مقایسه با استانداردها: عملکرد در دست ارزیابی در چه حدی است؟
  - ارزش‌گذاری: ارزش در دست ارزیابی در چه حدی است؟
- منطق ارزیابی شامل توصیه برای اقدامات آتی است. به سخن دیگر، باید به فهرست چهارگانه فوق «ارائه پیشنهاد و توصیه» را نیز اضافه کرد (رهنورد و رهنورد، ۱۳۹۷: ۲۶۶).

معیارهای ارزیابی اجرای خطمشی

- اجرای موفقیت‌آمیز خطمشی شامل تبدیل اهداف خطمشی به اقدامات اجرایی است. آثار ابزارهای خطمشی به اجرای آن‌ها در عمل وابسته است. عواملی در کار هستند که بر قابلیت اجرای خطمشی (احتمال اجرای موفقیت‌آمیز) تأثیر می‌گذارند. این عوامل شامل امکان‌پذیری، تنظیمات نهادی، مشروعیت سیاسی، پذیرش اجتماعی و انعطاف‌پذیری در مواجهه با عدم اطمینان است که در ادامه به‌اختصار تشریح می‌شود:
- امکان‌پذیری اجرایی^۲: برای اطمینان از اجرای موفقیت‌آمیز ابزارهای خطمشی، این ابزارها باید از نظر مالی، فنی و فناورانه قابل اجرا باشند. به سخن دیگر، کمبود و محدودیت‌های مالی، فنی و فناورانه ممکن است اجرای خطمشی را با شکست مواجه کرده یا به تأخیر بیندازد. مهم‌ترین شاخص‌های امکان‌پذیری عبارت‌اند از:
    - آیا منابع مالی کافی برای پشتیبانی از اجرای خطمشی وجود دارد؟
    - آیا می‌توان منابع مالی را برای اجرای خطمشی از منابع بانکی یا بخش خصوصی تأمین کرد؟
    - آیا اجرای خطمشی از نظر مالی و فنی شدنی است؟ آیا ابزار خطمشی را در عمل

1. Fornier

2. Implementation feasibility

می‌توان به کار گرفت؟

- آیا کاربرد ابزار اجرای خطمشی به دیگر ابزارهای اجرایی وابسته است (پیش شرط)؟
  - آیا اجرای یک ابزار خطمشی مستلزم نوآوری فناورانه است؟
- تنظیمات نهادی^۱: قابلیت اجرای ابزارهای خطمشی متأثر از تنظیمات نهادی است که در درون آن‌ها مسائل خطمشی تعریف شده، ابزارها انتخاب و به اجرا گذاشته می‌شوند. به علاوه، تنظیمات نهادی، خطمشی‌گذاران را وادار می‌کند تا در قالب هنجارهای موجود حرکت کنند بنابراین، وقتی قابلیت اجرای ابزارهای خطمشی را ارزیابی می‌کنیم ضروری است نهادهایی بررسی شوند که در درون آن‌ها ابزارها به اجرا گذاشته می‌شوند. این آزمون می‌تواند ارزیابی نهادهای محلی، منطقه‌ای، بین‌المللی و همچنین سطوح افقی و عمودی دولت را پوشش دهد. شاخص‌های زیر در ارزیابی زمینه نهادی کمک‌کننده هستند:
- بازیگران اصلی نهادی کدام هستند؟
  - در چه سطح فضایی این بازیگران عمل می‌کنند و آن‌ها بر چه سطوحی (از محلی تا جهانی) تأثیر می‌گذارند؟
  - آیا تنظیمات نهادی در اجرای خطمشی در نقش بازدارنده ظاهر می‌شوند؟
  - آیا میان سطوح افقی و عمودی دولت هماهنگی لازم است؟
  - آیا بازیگران نهادی در مقابل اجرای خطمشی پاسخ‌گو هستند؟
- مشروعیت سیاسی^۲: مشروعیت سیاسی بر اجرای ابزارهای خطمشی تأثیر می‌گذارد. اشمیت^۳ بین مشروعیت برون‌داد، مشروعیت درون‌داد و مشروعیت فرایند فرق می‌گذارد و معتقد است که مشروعیت برون‌داد به اثربخشی ابزارهای خطمشی از نظر مردم اشاره دارد. این انگاره به پذیرش اجتماعی مرتبط است. مشروعیت درون‌داد نشانگر واکنش به نگرانی‌های شهروندان است. مشروعیت فرایند به توانش، پاسخ‌گویی، جامعیت و شفافیت فرایند خطمشی‌گذاری اشاره دارد بنابراین، در ارزیابی مشروعیت سیاسی ابزارهای خطمشی، ضروری است سؤالات زیر مدنظر قرار بگیرند:
- آیا خطمشی‌گذاران در مقابل اجرای خطمشی پاسخ‌گو هستند؟ آیا فساد تخفیف یافته است؟
  - آیا شفافیت و تأمین اطلاعات ارتقا یافته است؟
  - آیا مشارکت عمومی تضمین شده است؟

1 Institutional settings

2 Political legitimacy

3 Schmit

- بازیگران اصلی خطمشی چه کسانی هستند؟ قدرت نسبی آن‌ها نسبت به یکدیگر چیست؟ (تحلیل قدرت). آیا برخی از بازیگران دارای قدرت وتو یا لابی‌گری هستند؟
- هزینه و فایده ابزارهای خطمشی از نظر بازیگران چگونه است؟
- آیا بازی در اجرای خطمشی دارای قدرت وتو است؟
- آیا مشروعیت تأمین شده است؟ آیا بازیگران دولتی و خصوصی ابزار خطمشی را پذیرفته‌اند؟

- قابلیت پذیرش اجتماعی^۱: قابلیت پذیرش نشانگر قضاوت فردی مبتنی بر باورها و گرایش‌ها درباره یک بسته سیاسی است. قابلیت پذیرش اجتماعی را می‌توان با پرسش کلیدی زیر سنجید:

- تا چه حدی طرفدار این بسته سیاسی هستید؟
- انعطاف‌پذیری و بازتاب‌پذیری^۲: ارزیابی خطمشی به‌طور روزافزونی در محیط‌های پیچیده و نامطمئن صورت می‌گیرد بنابراین، در ارزیابی خطمشی باید میزان انعطاف‌پذیری ابزارهای خطمشی در تبیین شرایط پویا و منافع متضاد بازیگران سیاسی لحاظ شود. به‌علاوه، باید این پرسش مطرح شود که آیا ابزار خطمشی و اهداف خطمشی را می‌توان برای سازگاری با تغییرات محیطی عوض کرد؟ بنابراین، بازتاب‌پذیری را می‌توان تمایل به زیر سؤال بردن اهداف خطمشی تعریف کرد. پرسش‌های زیر را می‌توان برای سنجش انعطاف‌پذیری و بازتابش به کار گرفت:

- آیا ابزار خطمشی را می‌توان متناسب با عدم اطمینان محیطی بازنگری و سازگار کرد؟
- چقدر ابزار خطمشی، عدم اطمینان و غیر قابل پیش‌بینی بودن را تبیین می‌کند؟
- آیا اجرای ابزار خطمشی می‌تواند منجر به افزایش یا آثار برگشت‌ناپذیر شود؟
- آیا ابزارها به قدرت کافی برای کاهش هزینه‌های پذیرش منعطف هستند؟
- آیا ارزیابی انعکاسی از اهداف خطمشی وجود دارد؟

جدول ۱: معیارهای ارزیابی قابلیت اجرای موفقیت‌آمیز خطمشی

معیارهای ارزیابی	شاخص
امکان‌پذیری	آیا خطمشی از نظر مالی قابل اجرا است؟ آیا اجرای خطمشی از نظر فنی شدنی است؟ آیا برای اجرای خطمشی پیش‌شرط‌هایی ضروری هستند؟ آیا راه‌کارهای فناورانه برای اجرای خطمشی لازم هستند؟
تنظیمات نهادی	آیا موانع/تواناسازهایی برای اجرای خطمشی وجود دارند؟ بر مبنای چه مقیاس‌های فضایی این نهادها عمل می‌کنند؟ آیا هماهنگی افقی و عمودی میان این نهادها وجود دارد؟ آیا این نهادها پاسخ‌گو هستند؟
مشروعیت سیاسی	آیا سیاست‌مداران پاسخ‌گو هستند؟ آیا مشارکت همگانی ارتقا پیدا کرده است؟ قدرت چگونه میان بازیگران خطمشی توزیع شده است؟ آیا خطمشی منصفانه است؟
قابلیت پذیرش اجتماعی	آیا ابزار اجرای خطمشی از سوی عموم مردم پذیرفته شده است؟
انعطاف‌پذیری	آیا ابزار اجرای خطمشی از انعطاف‌پذیری لازم برای تبیین عدم اطمینان محیطی برخوردار است؟ آیا ابزار اجرای خطمشی را می‌توان در پرتو تغییرات غیر منتظره تعدیل کرد؟ آیا بازتاب‌پذیری در ارزیابی اهداف خطمشی وجود دارد؟

مأخذ: رهنورد و رهنورد، ۱۳۹۷: ۲۸۰.

اجرای موفق خطمشی

عملی کردن برنامه‌های خطمشی آن‌طور که ابتدا به‌نظر می‌رسد ساده نیست. دلیل این امر مجموعه عواملی است که به طبیعت مسئله عمومی، شرایط محیطی و سازوکار اداری سازمان مجری مربوط می‌شود. به عبارت دیگر واقعیت‌های اجرا انجام خطمشی‌ها را سخت می‌کند، واقعیت‌هایی که با اهداف و مقررات تعیین شده برای دستیابی به آن‌ها کاملاً متفاوت هستند (قلی‌پور و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۹۵).

فرایند اجرای خطمشی در محیطی صورت می‌گیرد که بازیگران مختلفی در آن نقش دارند. در عین حال این بازیگران با یکدیگر تعامل دارند و این تعاملات به‌دلیل اختلافات سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و غیره بر روند اجرای خطمشی تأثیر می‌گذارد. به دلیل این اختلافات سیاسی، اقتصادی و فرهنگی استفاده از مدل‌های ارائه شده از سوی نظریه‌پردازان مختلف در هر شرایطی

چندان مناسب نیست. بنابراین، برای اجرای موفقیت‌آمیز سیاست‌های تدوین شده لازم است عوامل مرتبط و مؤثر متناسب با شرایط خاص خطمشی و زمینه عملیاتی آن شناسایی و در نظر گرفته شود (Niknamian, 2019).

تعیین ابزار اجرای مناسب تابع بسیاری از مسائل بوده و خطمشی‌گذار با توجه به آن‌ها است که می‌تواند خطمشی عمومی موفق‌تری را برای اجرا اتخاذ کند. موقعیت محیطی خطمشی، مخاطبان آن، شرایط جامعه از جهت‌های مختلف، نوع و ماهیت خطمشی، امکانات و منابع اجرایی در سازمان‌های مجری باید در تصمیم‌گیری نسبت به انتخاب ابزار لحاظ شوند و هیچ خطمشی مصوب نشود مگر آنکه امکان اجرای آن از جهت‌های فوق بررسی و تأیید شده باشد (الوانی، ۱۳۹۳: ۲۱۱).

هیل و هوپ^۱ (۲۰۱۷)، در کتاب خود شش عامل شکل و سیمای خطمشی، نحوه شکل‌گیری خطمشی (بالا به پایین یا پایین به بالا)، ارتباطات افقی، ارتباطات عمودی، بستر خطمشی و بازیگران را مؤثر بر اجرای خطمشی مطرح کرده‌اند.

برناردو^۲ (۲۰۲۰)، عدم موفقیت خطمشی‌های عمومی را فراگیر دانسته و یکی از دلایل آن را ماهیت پیچیده خطمشی‌ها می‌داند. به اعتقاد وی، ویژگی اصلی سیستم‌های پیچیده این است که نمی‌توان آن‌ها را به‌طور دقیق کنترل یا پیش‌بینی کرد.

مپیوند و همکاران (۱۳۹۸)، سیاست‌های نمادین، هماهنگی و هم‌راستایی نهادی، تدوین فکورانه، اولویت مسائل زیست‌محیطی، حمایت عمومی و مشارکت همگانی، راهبردهای سبز، الزامات قانونی، شناخت پیشینه فرهنگی، اعتلای فرهنگ زیست‌محیطی و ارزش‌مداری محیط را عوامل مؤثر بر اجرای خطمشی می‌دانند.

مور و گروس^۳ (۲۰۱۵)، واقع‌گرایانه بودن خطمشی عمومی، علت‌کاوی مسائل عمومی، عدم سیاست‌زدگی در تدوین خطمشی عمومی، قوت اراده سیاسی خطمشی‌گذاران و احساس مسئولیت، جذب فرصت محیطی مؤثر بر خطمشی‌گذاری عمومی، وجود زیرساخت‌های حمایت‌کننده ساختاری و نهادی و قضایی خطمشی‌گذاری عمومی را از عوامل کلیدی موفقیت در خطمشی‌گذاری می‌دانند.

از طرفی، فیتزجرالد^۴ و همکاران (۲۰۱۹)، مخالفت بسیار زیاد یا عدم حمایت از خطمشی و تعصب تصمیم‌گیرندگان را از عوامل شکست اجرای خطمشی می‌دانند.

1 Hill & Hope

2 Bernardo

3 Maor & Gross

4 FitzGerald

هالند^۱ و همکاران (۲۰۱۶)، نیز عدم وجود مهارت‌های فنی را عامل شکست اجرای خطمشی می‌دانند.

اجرای موفقیت‌آمیز خطمشی یک اقدام استراتژیک است که دولت برای اتخاذ تصمیم خطمشی مدنظر و دستیابی به نتایج در نظر گرفته شده اتخاذ کرده است. موفقیت از نظر اجرای خطمشی به معنای دستیابی به عملکرد مدنظر لازم برای ذینفع است. موفقیت در این زمینه یک ابتکار عمل پیاده‌سازی اولیه است.

اجرای خطمشی به چگونگی و اهداف خطمشی، منابع، رویه‌های ارتباطی، فعالیت‌های اجرایی، ویژگی‌های سازمان اجراکننده، شرایط اقتصادی-اجتماعی، شرایط سیاسی و پشتیبانی از مجریان بستگی دارد. در مدل یکپارچه‌سازی از سوی چاندراسورن^۲، اجرای خطمشی بستگی به توانایی مجریان، کارایی در برنامه‌ریزی و کنترل، رهبری و همکاری، سیاست و مدیریت محیط خارجی دارد.

اجرای موفق خطمشی به متغیرهای تعهد و استمرار دولت، ظرفیت اجرایی سازمان، اهداف و معیارهای خطمشی‌گذاری، پشتیبانی سیاسی، برنامه‌ریزی و نظارت شفاف، پاداش‌ها و مجازات‌ها، حمایت مستقیم و غیر مستقیم سازمان‌های دولتی و پشتیبانی اجتماعی بستگی دارد. از نظر پرسمن و ویلداوسکی، اجرای سیاست به‌عنوان فرایندی از تعامل بین خطمشی‌های عمومی و اقدامات برای دستیابی به آن‌ها تعریف شده است و اثربخشی بستگی به میزان دستیابی این خطمشی به اهداف مدنظر خود با توجه به مزایای هر خطمشی معین دارد (Rajapakshe, 2017).

خطمشی و سیاست‌های مالکیت فکری در ایران

ارتباط سیاست‌های مالکیت فکری و سیاست‌های نوآوری یکی از مسائل اساسی در هر کشور است. عمده‌ترین مباحث در این باره عبارت است از چگونگی حاکمیت نظام مالکیت فکری، مشخصه‌های سیاست‌های مالکیت فکری در قیاس با سایر سیاست‌ها و طراحی سیاست‌ها (شامل اولویت‌گذاری، سازگاری و مصالحه). با توجه به برهم‌کنش و تأثیرات متقابل سیاست‌های گوناگون در چارچوب نظام ملی نوآوری، هم‌راستایی و هم‌افزایی سیاست‌های مالکیت فکری و سیاست‌های نوآوری از اهمیت ویژه‌ای برخوردار هستند (میرعمادی، ۱۳۹۸).

تأکید سند چشم‌انداز ۲۰ساله جمهوری اسلامی ایران بر ایفای نقش مؤثر مبتنی بر فناوری و نوآوری در منطقه بیانگر توجه مسئولان عالی نظام به این مقوله است. هرچند در این سند

1. Holland

2. Chandarasorn

راهبردی و بلندمدت اشاره مستقیمی به اهمیت نظام مالکیت فکری نشده است؛ لزوم طراحی و اجرای نظام جامع مالکیت فکری در چهارمین برنامه ۵ساله توسعه، که اولین برنامه ۵ساله توسعه در چارچوب چشم‌انداز ۲۰ساله کشور به‌شمار می‌رود، مشهود و امیدوارکننده است. با وجود اینکه به‌نظر می‌رسد سیاست‌های آشکار، به‌ویژه استقرار نظام جامع مالکیت فکری در طول سال‌های اجرای این برنامه (۱۳۸۵ تا ۱۳۸۹)، در این برنامه میان مدت محقق نشده است روند توجه به نظام مالکیت فکری با تمهید راهبردهای مشخص و جدید در برنامه‌های ۵ساله پنجم و ششم توسعه ادامه پیدا کرده است. میزان توجه به نظام مالکیت فکری و سیاست‌ها و راهبردهای مشخص برای بهبود این نظام در متن اسناد برنامه‌های ۵ساله توسعه در جدول ۲ آورده شده است. همچنین، در نقشه جامع علمی کشور به‌منزله سند بالادستی انقلاب فرهنگی رسید، توجه چشم‌گیری به موضوع مالکیت فکری در دو سطح راهبردها و اقدامات ملی مبذول شده است. در این سند، در ادامه راهبرد کلان نخست، به ساماندهی نظام مالکیت فکری در حوزه‌های علم و فناوری به‌منزله چهارمین راهبرد ملی اشاره شده است و برای تحقق این هدف بر انجام اقداماتی ملی تأکید شده است؛ اقداماتی همچون ثبت و اعتبارسنجی مالکیت فکری در حوزه علم و فناوری در قوه مجریه، ایجاد نظام ثبت اختراع امتحانی (اثباتی) در حوزه‌های اولویت‌دار، اصلاح و ترمیم و تکمیل نظام پشتیبان ثبت اختراع و اکتشاف از جمله تشکیل دفاتر خصوصی تنظیم و پیگیری حقوقی ثبت اختراع و اکتشاف، دفاتر خصوصی تحلیل اختراع و اکتشاف و مراکز اطلاع‌رسانی فناوری، تقویت و ساماندهی قوانین و مقررات مالکیت فکری در عرصه مقالات علمی، کتب علمی و پایان‌نامه‌ها و ثبت اختراعات و نرم‌افزارهای فنی و تخصصی، تقویت نظام اطلاعات علمی و فناوری کشور و انسجام‌بخشی به آن با مأموریت استانداردسازی و اصلاح فرایندهای تولید، ثبت، داوری، سنجش و ایجاد بانک‌های اطلاعاتی یکپارچه برای رساله‌ها، پایان‌نامه‌ها، طرح‌های پژوهشی و فناوری، مقالات، مجلات و کتب علمی، اختراعات و اکتشافات پژوهشگران و نیز حمایت از ارائه مقالات معتبر علمی در عرصه بین‌المللی و ثبت اختراعات و اکتشافات (مشایخ، ۱۳۹۸).

جدول ۲- توجه به نظام مالکیت فکری در برنامه‌های توسعه‌ای میان‌مدت جمهوری اسلامی ایران

برنامه‌های پنج‌ساله توسعه	میزان توجه به نظام مالکیت فکری در سند برنامه	سیاست‌ها و راهبردهای پیشنهادی برای بهبود نظام مالکیت فکری در سند برنامه
برنامه اول ۱۳۷۰ تا ۱۳۷۴	-	-
برنامه دوم ۱۳۷۵ تا ۱۳۷۹	-	-
برنامه سوم ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۴	اشاره به وجود ضعف در نظام مالکیت فکری و ضرورت پرداختن به آن	-
برنامه چهارم ۱۳۸۵ تا ۱۳۸۹	اشاره جلی به وجود نواقص فراوان در نظام مالکیت فکری کشور و ضرورت حل مشکلات در سال‌های اجرایی این برنامه	مکلف کردن دولت به طراحی و اجرای نظام جامع مالکیت فکری؛ حمایت مالی برای ثبت اختراع بین‌المللی؛ حمایت از تولیدکنندگان داخلی برای خرید مالکیت فکری ثبت‌شده مخترعان داخلی؛ حمایت از شرکت‌های کوچک و متوسط برای ثبت اختراع
برنامه پنجم ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴	اشاره به وجود ضعف در نظام مالکیت و تلاش برای پرداختن به مشکلات موجود	توجه به ثبت اختراع به‌منزله شاخص توسعه علم و فناوری؛ حمایت مالی برای ثبت اختراع؛ حمایت از شرکت‌ها برای خرید امتیاز اختراعات؛ مکلف کردن سازمان ثبت اسناد به ثبت اختراعات پس از بررسی و تأیید مراجع ذیصلاح؛ حمایت مالی برای ثبت اختراع بین‌المللی؛ واگذاری مالکیت فکری دانش فنی به‌دست‌آمده از محل قرارداد دستگاه‌های اجرایی به دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی طرف قرارداد
برنامه ششم ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۰	محترم‌شمردن حقوق مالکیت و حمایت از آن و تلاش برای بهبود شاخص‌های مربوط	واگذاری مالکیت فکری دانش فنی به‌دست‌آمده از محل قرارداد دستگاه‌های اجرایی به دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی طرف قرارداد؛ توجه به ارتقای شاخص‌های بین‌المللی حقوق مالکیت در میان کشورهای منطقه

پیشینه تجربی پژوهش

سوابق پژوهشی مختلفی در زمینه موضوع پژوهش وجود دارد. در پژوهشی با عنوان «ارائه الگوی ارزیابی خط‌مشی‌های مالیاتی در ایران» که به‌وسیله واعظی و محمدی (۱۳۹۵)، انجام گرفت؛ الگویی برای ارزیابی خط‌مشی‌های مالیاتی کشور ارائه شد. این الگو با در نظر گرفتن تأثیر عوامل محیطی (سیاسی، اداری، قانونی و اقتصادی) بر ورودی‌ها، فرایند ارزیابی را با بررسی پیامدها و آثار انجام می‌دهد. در این الگو به دوره زمانی و ویژگی ارزیابان نیز توجه شده است.

در پژوهش عبدالحمید (۱۳۹۴)، الگوی ارزیابی خط‌مشی‌های عمومی جمهوری اسلامی ایران ارائه شده است. در این الگو به نقش ارزیابی نتایج (پیامدها و آثار) در ارزیابی خط‌مشی‌های عمومی کشور تأکید شده است.

اشتریان و همکاران (۱۳۹۳)، عوامل تأثیرگذار اجرای سیاست‌های برنامه پنجم توسعه ایران را

بررسی کرده‌اند. یافته‌ها نشان می‌دهد که عوامل مؤثر بر اجرای برنامه پنجم توسعه در ایران شامل دو بعد سیاسی و فنی است که با ارائه رویکرد ترکیبی مدل بالا به پایین، پایین به بالا اهمیت نقش این عوامل سیاسی را در اجرای برنامه پنجم توسعه در ایران توضیح می‌دهد. نتایج نشان می‌دهد که متغیر سیاسی به‌طور معنادار تأثیر مستقیم بر متغیر اجرای سیاست داشته است. کشوردوست (۱۳۹۶)، با روش پیمایشی عوامل مؤثر بر اجرای برنامه پنجم را شامل بعد سیاسی؛ قدرت و اراده سیاسی دولت، بعد فرهنگی؛ رفتارهای مردم و مجریان، بعد مدیریتی؛ مسائل مربوط به سازمان‌ها و رفتار مجریان، بعد فنی؛ بوروکراسی‌ها، بعد محیطی؛ محیط داخلی و خارجی سیاست‌گذاری می‌داند. براساس نتایج این پژوهش، عدم اعتقاد به برنامه، عدم تعهد به برنامه، طولانی بودن مدت تدوین، ضعف نظارت، نداشتن ستاد قوی برای اجرای سیاست‌ها و نظام کند اداری از مهم‌ترین موانع اجرای برنامه توسعه هستند.

مختاریان‌پور (۱۳۹۶)، با روش تحلیل مضمون، اجرای برنامه‌های توسعه اول تا چهارم و عوامل تسهیل‌کننده اجرای موفق را بررسی کرده است. یافته‌های این مقاله نشان می‌دهد که عوامل زمینه‌ای، ساختاری، رفتار جامعه‌ای و کارکردی مهم‌ترین عوامل تسهیل‌کننده اجرای سیاست‌های فرهنگی کشور هستند.

شریف‌زاده و همکاران (۱۳۹۲)، عوامل بازدارنده اجرای سیاست‌های فرهنگی را نظام فرهنگی کشور، نظام سیاست‌گذاری فرهنگی کشور، جامعه و تعامل نظام فرهنگی و جامعه می‌داند. طبق این پژوهش، عدم وجود سیاست‌های کلان در برنامه‌ها، فاصله سیاست‌گذاران و مجریان و ناکارآمد بودن نظام مدیریت فرهنگی کشور مانع اجرای سیاست‌ها می‌شود.

اسعدی و همکاران (۱۳۹۶)، در پژوهش خود با عنوان «الگویی برای اجرای اثربخش خط-مشی‌های عمومی در وزارت امور اقتصادی و دارایی، مطالعه موردی: گمرک جمهوری اسلامی ایران» به این نتیجه رسیدند که فراهم بودن شرایط محیطی یکی از الزامات اجرای موفق خط-مشی‌های از جمله خطمشی‌های گمرکی است.

باقرنژاد و همکاران (۱۳۹۷)، در پژوهش «مدل اجرای موفق خطمشی حمایت از شرکت و مؤسسات دانش‌بنیان در کشور» ۹ عامل اثرگذار را بر اجرای موفق خطمشی‌ها شناسایی کردند که در قالب ۲ عامل «نظام‌یافتگی فنی و اجتماعی اجرا» و «پشتوانه محتوایی و عینی اجرا» تجمع شده‌اند.

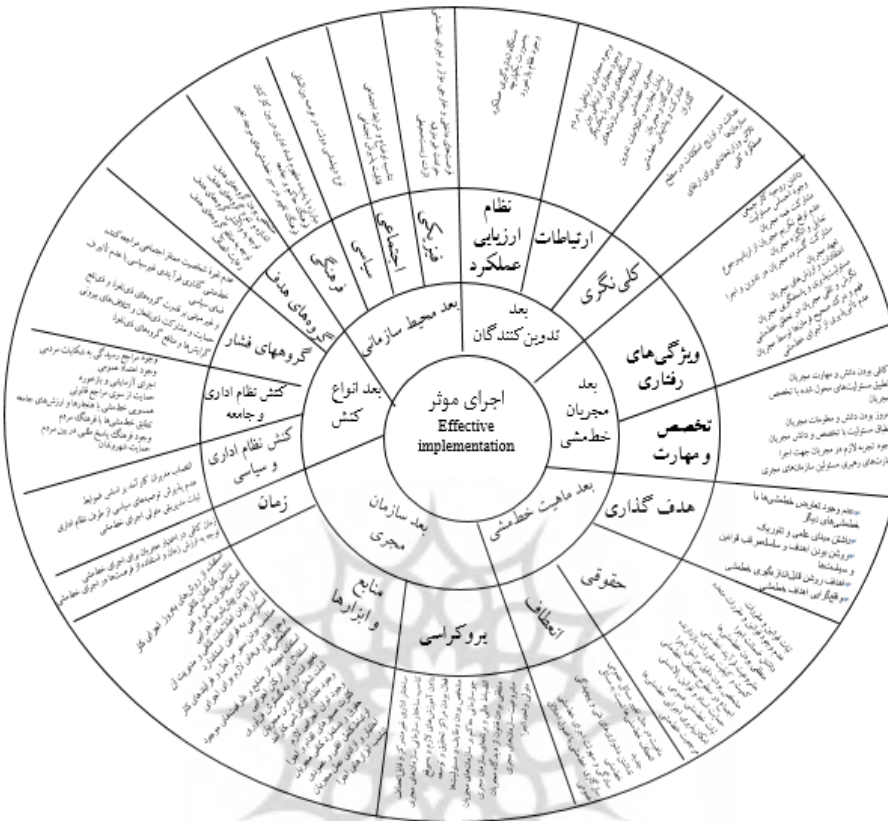
قربانی و همکاران (۱۳۹۷)، در پژوهش «شناسایی عوامل مؤثر بر حمایت از مالکیت صنعتی با هدف توسعه کارآفرینی» عوامل مؤثر بر حمایت از مالکیت صنعتی را در ۳ قالب سیاست‌های تنظیمی، هنجاری و شناختی- فرهنگی دسته‌بندی کرده‌اند.

با توجه به اینکه ماهیت خطامشی مالکیت صنعتی ترکیبی از مهندسی، مدیریت، اقتصاد و حقوق است، معیارهای اشاره شده برای ارزیابی کافی و جامع نیست و لازم است معیارهای اختصاصی در قالب ابزار جدیدی طراحی شود تا بتوان به طور دقیق این خطامشی را ارزیابی و اعتبارسنجی کرد.

چارچوب مفهومی پژوهش

چارچوب مفهومی، بنیانی است که تمامی پژوهش بر آن استوار است. این چارچوب شبکه‌ای منطقی، توصیفی و مشتمل بر روابط موجود میان متغیرهایی است که در پی اجرای فرایندهایی چون مصاحبه، مشاهده و بررسی پیشینه شناسایی شده‌اند؛ این متغیرها ناگزیر با مسئله پژوهش مرتبط هستند. مدل مفهومی پژوهش یک الگوی نظری مبنی بر روابط میان شماری از عواملی است که در پژوهش از اهمیت بیشتری برخوردار هستند. این چارچوب با بررسی سوابق پژوهش در قلمرو مسئله جریان پیدا می‌کند. در آمیختن باورهای منطقی پژوهشگر با پژوهش‌های انتشار پیدا کرده به منظور ایجاد مبانی علمی برای بررسی مسئله در دست پژوهش جایگاه ویژه‌ای دارد (سکاران، ۱۳۹۰: ۹۴). با توجه به پیشینه پژوهش و پیشینه تجربی آن در زیر شکل‌های مدل مفهومی پژوهش برای ملاک‌های اجرای کامل خطامشی و پیامدهای آن آورده شده است.

شکل ۱: ملاک‌های ارزیابی اجرای کامل خطمشی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

شکل ۲: ملاک‌های ارزیابی پیامد اجرای خطمشی موفق

روش‌شناسی پژوهش

از دید روش‌شناسی، پژوهشگران بر این باور هستند که روش تحقیق کیفی بینش عمیق‌تری را در قبال پدیده‌های فرایندی فراهم می‌کند. یکی از مشخصه‌های پژوهش کیفی، تعامل فوق‌العاده بین پژوهشگر و محیط پیرامونی است و درک عمیقی از مسئله پژوهش را فراهم می‌آورد (Bluhm & all, 2011).

نظریه داده‌بنیاد^۱، نوعی استراتژی پژوهشی برای علوم اجتماعی است که دو جامعه‌شناس آمریکایی، بارنی گلیزر^۲ و آنسلم استراوس^۳، تدوین کرده‌اند و یک شیوه‌شناسی استقرایی کشف نظریه است که این امکان را برای پژوهشگر فراهم می‌آورد تا گزارشی نظری از ویژگی‌های

1. Grounded theory
2. Barney Glaser
3. Anselm Strauss

عمومی موضوع پرورش دهد در حالی که به‌طور هم‌زمان پایه این گزارش را در مشاهدات تجربی داده‌ها محکم می‌کند.

کرسول^۱ سه رهیافت مسلط را در نظریه‌سازی داده‌بنیاد قابل تمیز می‌داند: رهیافت نظام‌مند که با اثر استراوس و کوربین^۲ شناخته می‌شود، رهیافت ظاهرشونده که مربوط به اثر گلیزر است و رهیافت ساخت‌گرایانه که از سوی چارمز حمایت می‌شود (دانایی‌فرد و همکاران، ۱۳۹۸: ۷۰). در این پژوهش کیفی از رهیافت گلیزر استفاده می‌شود و عقیده دارد که باید اجازه داده شود تا نظریه از داده‌ها ظاهر شود.

نمونه‌گیری نظری

جامعه آماری پژوهش حاضر در بخش کیفی و برای دستیابی به عوامل مؤثر بر اجرای موفق خط‌مشی‌های مالکیت صنعتی، شامل اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها، مدیران و کارشناسان خبره امر هستند که سابقه اجرایی داشته و در زمینه مالکیت صنعتی صاحب‌نظر هستند.

جدول ۳: آمارهای جمعیت‌شناختی خبرگان

تجربه	مسئولیت	تخصص	سن	جنسیت	کد خبره
۱۶	مدیر / عضو هیئت علمی	مالکیت صنعتی	۴۲	مرد	۱
۱۳	عضو هیئت علمی	حقوق مالکیت فکری	۴۷	مرد	۲
۱۷	مدیر اجرایی	حقوق مالکیت فکری	۴۷	زن	۳
۱۲	مدیر / عضو هیئت پژوهشی	مدیریت دولتی - خط‌مشی‌گذاری	۴۰	زن	۴
۲۱	مدیر اجرایی	مدیریت فناوری	۴۸	مرد	۵
۱۶	مدیر اجرایی / عضو شورای سیاست‌گذاری مالکیت فکری	حقوق مالکیت فکری	۴۲	مرد	۶

ادامه جدول ۳: آمارهای جمعیت‌شناختی خبرگان

تجربه	مسئولیت	تخصص	سن	جنسیت	کد خبره
۹	مدیر اجرایی	مدیریت دولتی - خطمشی‌گذاری	۳۶	مرد	۷
۳۲	عضو هیئت علمی	حقوق مالکیت فکری	۶۰	مرد	۸
۱۳	مدیر اجرایی	مدیریت دولتی - خطمشی‌گذاری	۳۹	مرد	۹
۲۰	مدیر اجرایی	اقتصاد	۴۱	مرد	۱۰
۲۶	عضو هیئت علمی / دبیر شورای سیاست‌گذاری مالکیت فکری	فقه و اصول مالکیت فکری	۵۸	مرد	۱۱
۱۱	عضو هیئت علمی / اجرایی	مدیریت دولتی - خطمشی‌گذاری	۳۸	مرد	۱۲
۱۸	عضو هیئت علمی	مدیریت دولتی - خطمشی‌گذاری	۴۶	مرد	۱۳

جمع‌آوری داده

ابزار اصلی استفاده شده برای شناسایی عوامل مؤثر بر اجرای موفق خطمشی‌های مالکیت صنعتی در این پژوهش مصاحبه نیمه‌ساختارمند است. جامعه آماری این پژوهش شامل خبرگانی است که از سویی، دانش کافی درباره مباحث مدیریت دولتی به‌ویژه مالکیت صنعتی داشته باشند و از سوی دیگر، تجربه عملی و آشنایی لازم با فضای ارزیابی خطمشی را دارا باشند. در ابتدای هر مصاحبه ابتدا توضیحاتی درباره موضوع مدنظر داده می‌شد و پس از اطمینان از روشن بودن موضوع برای خبره مدنظر، سؤال‌ها پرسیده شده است. پس از هر مصاحبه براساس روش نمونه‌گیری نظری گلوله برفی از مصاحبه‌شونده خواسته می‌شد تا افرادی را معرفی کند که از نظر آن‌ها اشراف کامل به موضوع دارند و سپس سابقه علمی و تجربی افراد بررسی و مصاحبه با آن‌ها ترتیب داده می‌شد. در این پژوهش با ۱۳ خبره مصاحبه نیمه‌ساختاریافته (مطابق جدول ۳) انجام شد که از مصاحبه یازدهم به بعد، تکرار در اطلاعات مشاهده شد (اشباع نظری)، اما برای اطمینان، انجام مصاحبه‌ها تا سیزدهمین خبره ادامه پیدا کرد. مدت‌زمان هر مصاحبه به‌طور متوسط ۱ ساعت بود. تمام مصاحبه‌ها برای استخراج کدهای اولیه روی کاغذ پیاده شدند. از آنجایی که در این پژوهش به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه از روش

نظریه برخاسته از داده‌ها استفاده شده است؛ ابتدا متن هر مصاحبه بررسی شده است و با توجه به هر جمله اساسی درون متن، نکات کلیدی در مصاحبه برای کدگذاری باز، مفهوم‌سازی و همچنین مقوله‌بندی استخراج شد. به منظور سازمان‌دهی بهتر فرایند تحلیل به منظور تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها از نرم‌افزار Atlas.ti استفاده شده است.

جدول ۴: راهنمای مصاحبه نیمه ساخت یافته

سؤالات اصلی	سؤالات فرعی
خطمشی مالکیت صنعتی تدوین شده از سوی خطمشی‌گذاران را تا چه حد اجرایی می‌دانید؟	۱. آیا نهادهای تصمیم‌گیر برای خطمشی‌های مالکیت صنعتی متناسب با روند جهانی هستند؟ ۲. آیا نهادهای تصمیم‌گیر برای خطمشی‌های مالکیت صنعتی اهلیت دارند؟ ۳. آیا خطمشی مالکیت صنعتی تدوین شده جامع هستند؟ ۴. آیا خطمشی مالکیت صنعتی تدوین شده مانع هستند؟ ۵. آیا خطمشی مالکیت صنعتی تدوین شده با زیرساخت‌های موجود قابلیت اجرایی شدن دارند؟
چه معیارهایی را برای اجرای موفق خطمشی مالکیت صنعتی لازم می‌دانید؟	۱. آیا اجرای خطمشی مالکیت صنعتی به صورت دوره‌ای یا مقطعی ارزیابی می‌شوند؟ ۲. آیا اجرای خطمشی مالکیت صنعتی را در کشور موفق می‌دانید؟ ۳. برای اجرای موفق خطمشی مالکیت صنعتی، تدوین‌کنندگان خطمشی باید چه ویژگی‌هایی داشته باشند؟ ۴. برای اجرای موفق خطمشی مالکیت صنعتی، مجریان خطمشی باید چه ویژگی‌هایی داشته باشند؟ ۵. برای اجرای موفق خطمشی مالکیت صنعتی، ماهیت خطمشی باید چه ویژگی‌هایی داشته باشند؟ ۶. برای اجرای موفق خطمشی مالکیت صنعتی، سازمان‌های مجری باید چه ویژگی‌هایی داشته باشند؟ ۷. برای اجرای موفق خطمشی مالکیت صنعتی، کنش‌های خطمشی باید چه ویژگی‌هایی داشته باشند؟ ۸. برای اجرای موفق خطمشی مالکیت صنعتی، محیط سازمان‌های مجری خطمشی باید چه ویژگی‌هایی داشته باشند؟ ۹. برای اجرای موفق خطمشی مالکیت صنعتی، به نظر شما وجود چه بعد دیگری لازم است؟ باید چه ویژگی‌هایی داشته باشد؟

ادامه جدول ۴: راهنمای مصاحبه نیمه ساخت یافته

سؤالات اصلی	سؤالات فرعی
آیا نتایج و پیامدهای اجرای خطمشی مالکیت صنعتی را به اندازه کافی مؤثر و قابل قبول می‌دانید؟	۱. آیا به نظر شما، اجرای خطمشی مالکیت صنعتی، نتیجه قابل قبولی داشته است؟
	۲. آیا به نظر شما، اجرای خطمشی مالکیت صنعتی پیامدهای مؤثر و قابل قبولی داشته است؟
	۳. برای دستیابی به پیامدهای مؤثر و قابل قبول اجرای خطمشی مالکیت صنعتی، از نظر مؤلفه کارایی، باید چه ویژگی‌هایی داشته باشد؟
	۴. برای دستیابی به پیامدهای مؤثر و قابل قبول اجرای خطمشی مالکیت صنعتی، از نظر مؤلفه بهبود و ارتقا، باید چه ویژگی‌هایی داشته باشد؟
	۵. برای دستیابی به پیامدهای مؤثر و قابل قبول اجرای خطمشی مالکیت صنعتی، از نظر مؤلفه اثربخشی، باید چه ویژگی‌هایی داشته باشد؟
	۶. برای دستیابی به پیامدهای مؤثر و قابل قبول اجرای خطمشی مالکیت صنعتی، از نظر مؤلفه شاخص مداری، باید چه ویژگی‌هایی داشته باشد؟
	۷. برای دستیابی به پیامدهای مؤثر و قابل قبول اجرای خطمشی مالکیت صنعتی، از نظر مؤلفه تداوم و استمرار، باید چه ویژگی‌هایی داشته باشد؟

نمونه‌ای از کدهای باز همراه با گویه‌های مصاحبه‌شوندگان در جدول زیر ارائه شده است.

جدول ۵: نمونه‌ای از کدهای باز همراه با گویه‌های مصاحبه‌شونده اول

نکات کلیدی	کد	کدگذاری باز	مفاهیم	مقوله
خط مشی‌گذاران باید تجربه عملیاتی / مدیریتی و اطلاعات جامع فنی / مدیریتی / حقوقی درباره سیاست گذاری، مالکیت فکری و اقتصاد فناوری و نوآوری داشته باشند.	۱-۱	تجربه مدیریتی خطمشی‌گذاران تجربه عملیاتی خطمشی‌گذاران اطلاعات جامع فنی خطمشی‌گذاران اطلاعات جامع حقوقی خطمشی‌گذاران اطلاعات جامع مدیریتی خطمشی‌گذاران	تجربه اجرایی خطمشی‌گذاران	کیفیت خطمشی

ادامه جدول ۵: نمونه‌ای از کدهای باز همراه با گویه‌های مصاحبه‌شونده اول

مقوله	مفاهیم	کدگذاری باز	کد	نکات کلیدی
مجریان خط‌مشی	اطلاعات مالکیت صنعتی مجریان	اطلاعات حقوقی مجریان اطلاعات مدیریتی مجریان اطلاعات اقتصادی مجریان تجربه عملیاتی مجریان	۲-۱	مجریان خط‌مشی صنعتی لازم است تجربه عملیاتی و اطلاعات عملیاتی فنی/مدیریتی/حقوقی درباره سیاست‌گذاری، مالکیت فکری و اقتصاد فناوری و نوآوری در حوزه‌های را داشته باشند که راهبریش را بر عهده دارند.
قابلیت سازمانی	نظارت بر پاسخ-گویی و شفافیت فعالیت سازمان مجری	نظارت مستمر بر سازمان‌های مجری شفافیت در فعالیت سازمان مجری پاسخگو بودن سازمان مجری سازمان‌های دارای قدرت اجرایی بالا سازمان‌های مجری مستقل جانشین‌پروری در سازمان مجری	۳-۱	سازمان مجری باید مستقل، دارای قدرت اجرایی بالا، تحت نظارت مستمر به منظور جلوگیری از تصمیمات و اقدامات سلیقه‌ای، پاسخگو و شفاف، دارای کارکنان متخصص انتخاب شده بر اساس صلاحیت‌های مرتبط، جذاب برای کارکنان به منظور ایجاد زمینه‌های رشد و تجمع دانش، جایگزین‌پروری داشته باشد.
قابلیت سازمانی	وجود مستمر کارشناسان مجرب در سازمان مجری	وجود بدنه کارشناسی مجرب برای بررسی تحقیقی اظهارنامه‌ها	۴-۱	بسیاری از تصمیمات (پیوستن به PCT، ممیزی محور کردن سیستم بدون وجود بدنه کارشناسی مجرب، پایین نگه داشتن هزینه‌های ثبت) و سیاست‌های اتخاذ شده (معافیت سربازی، کمک‌هزینه ثبت در خارج از کشور) (با تمرکز روی ایالات متحده) .. عملاً تأثیرات مخرب داشته یا هدفی جز ارائه آمار در خود ندارند.

ادامه جدول ۵: نمونه‌ای از کدهای باز همراه با گویه‌های مصاحبه‌شونده اول

نکات کلیدی	کد	کدگذاری باز	مفاهیم	مقوله
خطمشی‌ها باید واقع‌گرایانه و مبتنی بر بافتار اقتصادی/علمی و فرهنگی کشور، دارای پشتوانه مالی (برای آموزش و توسعه نیروی انسانی و زیرساخت‌های نرم‌افزاری/اداری)، بلندنظرانه و دوراندیشانه فارغ از سیاست و آمارزدگی باشند.	۵-۱	خطمشی‌های مناسب با شرایط جامعه خطمشی‌های متناسب با سایر خطمشی‌ها دوراندیشانه بودن خطمشی‌ها واقع‌گرایانه بودن خطمشی‌ها خطمشی‌های دارای پشتوانه مالی	وجود خطمشی‌های منطقی مناسب شرایط محیط و جامعه	کیفیت خطمشی
مواردی نظیر حمایت از ایده‌ها و دستاوردهای واقعی و دارای پتانسیل تجاری ضروری است.	۶-۱	حمایت از ایده‌ها و دستاوردهای واقعی و دارای پتانسیل تجاری	حمایت‌های مالی	نتایج
زمینه حمایت، نگه‌داشت و تحقق حقوق حاصل صحیح از دارایی‌های فکری تولید شده به‌وسیله اشخاص حقیقی و حقوقی از نظر فرهنگی/قانونی و نهادی ایجاد شود و پایش عملکرد متولیان هم به‌جای بررسی‌های آمار کارکرد روی نتایج اقتصادی کلان متمرکز شود.	۷-۱	رعایت حقوق حاصل از دارایی‌های فکری تولید شده از سوی اشخاص	ارتقا حقوق مالکیت صنعتی	پیامدها
لازم است آگاهی عمومی درباره ملاحظات مالکیت صنعتی افزایش پیدا کند	۸-۱	افزایش آگاهی عمومی در مالکیت صنعتی	افزایش دانش مالکیت صنعتی	نتایج
ازجمله معیارها، سهم شرکت‌های دانش‌بنیان در صادرات غیر نفتی و روند تغییرات سالانه آن است.	۹-۱	افزایش سهم شرکت‌های دانش‌بنیان در صادرات غیر نفتی	ایجاد ارزش افزوده از سوی شرکت‌های دانش‌بنیان	نتایج

فرایند کدگذاری در رویکرد ظاهری (کلیزری)

رویکرد ظاهرشونده طی دو مرحله اصلی کدگذاری و سه گام صورت می‌گیرد. کدگذاری فرایندی است که داده‌ها را با نظریه پیوند می‌دهد. درواقع، از طریق کدگذاری، «کدهای مفهومی» ایجاد می‌شوند که پیوند میان داده‌ها و نظریه‌ها را روشن می‌کنند. کدگذاری از طریق شکستن داده‌ها پژوهشگر را از سطح تجربی حرکت داده و با گروه‌بندی داده‌ها در کدهایی مشخص زمینه تبدیل آن‌ها را به نظریه فراهم می‌کند. به عبارت دیگر، کدگذاری برای ایده‌های مفهومی، راهی مطمئن برای پژوهشگران است که آن‌ها را از بند تجربی داده‌ها آزاد می‌کند و از سطح تجربی داده‌ها فراتر می‌برد. شکستن داده‌ها به پژوهشگران کمک می‌کند تا به عقب برگشته، عناصر نامتراکم را بررسی کرده و آن‌ها را به گونه‌ای مفهوم‌سازی کنند که از یک موقعیت یا مصاحبه خاص که در آن قرار داشتند فراتر روند (Locke, 2001).

به‌طور کلی، دو فرایند اصلی کدگذاری در رویکرد ظاهرشونده مشتمل بر کدگذاری واقعی (کدگذاری باز و کدگذاری انتخابی) و کدگذاری نظری است.

الف) کدگذاری باز

پس از اتمام اولین مصاحبه، فرایند کدگذاری باز آغاز می‌شود. خروجی مرحله کدگذاری باز، کدهای بنیادی (مقوله‌ها و ویژگی‌های مقوله‌ها) است. در این مرحله، مطالب را خط‌به‌خط می‌خوانیم و به هر قسمت از داده‌ها (که ممکن است یک کلمه، خط یا پاراگراف باشند) یک برچسب اختصاص می‌دهیم. این تکه‌ها از داده‌ها را می‌توان یک واقعه^۱ در نظر گرفت. چندین واقعه، یک مفهوم را شکل می‌دهند. پس از تشکیل کدهای بنیادی، به این واقعه‌ها، نماگر^۲ گفته می‌شود. هنگام بررسی واقعه‌ها باید همواره این پرسش‌ها را مطرح کنیم؛ این واقعه چه مقوله‌ای را نشان می‌دهد؟ یا این واقعه کدام ویژگی مقوله را نشان می‌دهد؟ و درنهایت، دل‌نگرانی و دغدغه اصلی شرکت‌کنندگان چیست؟ (Glaser, 1988: 40).

در این پژوهش، ابتدا کلیه مصاحبه‌ها به شکل کامل و بدون انحراف به شکل نوشتار تهیه و روی کاغذ پیاده شد. پس از آن با کدگذاری کلیه عبارات از مجموع ۱۳ مصاحبه صورت پذیرفته، ۸۵۰ عبارت استخراج شد. با حذف تمامی عبارات نامربوط از فرایند کدگذاری، ۳۱۷ کد اولیه در اختیار قرار گرفت. با توجه به اینکه مفاهیم متنوعی از داده‌ها استخراج شده بود و دسته‌بندی آن‌ها در تعداد قابل بررسی ممکن نبود؛ کدگذاری باز در سطح مفاهیم برای بار دوم به

1 Incident

2. Indicator

انجام رسید. در این مرحله پژوهشگر از ۳۱۷ کد اولیه به ۱۷۵ مفهوم ثانویه دست پیدا کرد و در مرحله آخر، از مجموع ۱۷۵ مفهوم ثانویه، ۱۵ مقوله استخراج شد.

جدول ۶: تعداد کدهای اولیه، ثانویه، مفاهیم و مقولات

مقوله	مفهوم ثانویه	مفهوم اولیه	کد اولیه	عبارت
۱۵	۱۷۵	۲۶۶	۳۱۷	۸۵۰

ب) کدگذاری انتخابی

طی فرایند مقایسه مستمر، مقوله محوری شروع به ظاهر شدن می‌کند. این مقوله محوری که بیشترین تغییرات مربوط به دغدغه شرکت‌کنندگان را توضیح می‌دهد اساس تمرکز مطالعه و داده‌های جمع‌آوری انتخابی در مراحل بعدی خواهد بود. مقوله محوری توضیح می‌دهد که دغدغه اصلی مصاحبه‌شوندگان در ارتباط با مسئله اصلی پژوهش چیست (Glaser & Halton, 2007). زمانی که مقوله محوری نمودار شد و ظهور پیدا کرد کدگذاری انتخابی آغاز می‌شود و مصاحبه‌های بعدی به منظور مقوله محوری کدگذاری می‌شوند. کدگذاری انتخابی با کدگذاری برای مقوله محوری سروکار دارد. مقوله محوری عبارت است از یک مفهوم یا یک «فریند اصلی اجتماعی» که با مفهوم‌های دیگر پیوند داده می‌شوند (Glaser, 1998).

ج) کدگذاری نظری

این مرحله از کدگذاری به تلفیق مقوله‌ها از طریق یک الگوی ارتباطی اشاره دارد. در واقع، این مرحله از کدگذاری به محقق اجازه می‌دهد تا به تفکر درباره مقوله‌ها که ممکن است به حوزه وسیعی از احتمالات ذهنی بیانجامد نزدیک شود و به صورت تحلیلی به پیوند ممکن بین مقوله‌ها بیندیشد (Locke, 2001). بنابراین، کدهای نظری عبارت‌اند از مدل‌های انتزاعی که مقوله‌های به دست آمده را برای یک نظریه ترکیب می‌کنند (گلیزر و هن، ۲۰۰۵) و مانند کدهای واقعی (که از فرایند کدگذاری باز و انتخابی حاصل شده‌اند) ظهور پیدا کرده و خودجوش هستند و داستان‌های تکه‌تکه شده را دوباره به هم بافته و متصل می‌کنند. از این رو، کدهای واقعی بدون کدهای نظری، انتزاع‌های پوچ و خالی خواهند بود. کدگذاری نظری، در ایجاد پیوند میان ایده‌ها، مبنای ارائه نظریه‌ای نوین و مبتنی بر داده‌های اصلی را فراهم می‌آورد (Glaser, 1998).

یافته‌های پژوهش

اعتبارسنجی یافته‌ها

روایی محتوا، موضوع قضاوت متخصصان درباره مرتبط بودن مقوله‌ها با موضوع پژوهش است. برای تعیین روایی، روش‌های متعددی وجود دارد که عبارت‌اند از: روایی صوری، روایی محتوا، روایی ملاکی، روایی سازه‌ای و غیره. در این پژوهش برای بررسی روایی محتوا از روش پیشنهادی لاوشه^۱ به شکل کمی از روایی محتوا (CVR: Context Validity Ratio) استفاده شد. برای تعیین CVR، ابتدا پرسش‌نامه با الگویی خاص در اختیار اعضای پانل خبرگان قرار گرفته و از آن‌ها درخواست شد تا هر گویه را از نظر معیار ضرورت براساس طیف لیکرتی ۳ قسمت («ضروری»، «مفید، ولی غیر ضروری» و «غیر ضروری») بررسی کنند. پس از دریافت پاسخ‌های اعضای پانل، داده‌های مربوط به نظرات هر عضو پانل در نرم‌افزار Excel وارد شد و با استفاده از محاسبات ریاضی و آماری طبق فرمول تحلیل‌های لازم انجام شد.

$$CVR = \frac{ne - \frac{N}{2}}{\frac{N}{2}}$$

تعداد افرادی که به گزینه ضروری پاسخ داده‌اند: ne

تعداد کل افراد خبره N:

اگر مقدار محاسبه شده از مقدار جدول بزرگ‌تر باشد اعتبار آن شاخص پذیرفته می‌شود (حاجی‌زاده و همکاران، ۱۳۹۰: ۷۸).

جدول ۷: تصمیم‌گیری درباره CVR

حداقل مقدار روایی	تعداد افراد پانل خبرگان
۰/۹۹	۵
۰/۹۹	۶
۰/۹۹	۷
۰/۸۵	۸
۰/۷۸	۹
۰/۶۲	۱۰
۰/۴۹	۱۵
۰/۴۲	۲۰
۰/۳۷	۲۵
۰/۳۳	۳۰
۰/۲۹	۴۰

1 Lawshe

تعداد خبرگان شرکت کننده در پژوهش حاضر، ۱۳ نفر بودند که از همه آن‌ها درباره تک تک سؤالات پرسیده شد و CVR کل ۰/۷۲ به دست آمد. با توجه به اینکه مقدار CVR بزرگتر از مقدار روایی ذکر شده در جدول بالا است بنابراین، اعتبار روایی ابزار گردآوری مطالعات تأیید شد. در جدول ۸، ملاک‌های اجرای موفق خط‌مشی‌های مالکیت صنعتی ارائه شده است.

جدول ۸: ملاک‌های اجرای موفق خط‌مشی مالکیت صنعتی

نماگرها	مؤلفه‌ها	ابعاد	
حاکمیت تفکر سیستمی در خط‌مشی‌گذار بینش تحلیلی خط‌مشی‌گذار مقبولیت خط‌مشی‌گذار نگرش همه‌جانبه خط‌مشی‌گذار و کل‌نگری در تدوین بی‌طرفی تدوین‌کنندگان خط‌مشی آینده‌نگری در تدوین خط‌مشی	جامعیت		
اطلاع خط‌مشی‌گذار از زیرساخت‌های مالکیت صنعتی آگاهی خط‌مشی‌گذار نسبت به کارکرد و اثرگذاری مالکیت صنعتی آگاهی خط‌مشی‌گذار از خط‌مشی‌های بین‌المللی مرتبط تدوین خط‌مشی مبتنی بر ابعاد مختلف مالکیت صنعتی تدوین خط‌مشی مبتنی بر تجربه عملیاتی تسلط خط‌مشی‌گذار نسبت به مفهوم کسب‌وکار تدوین خط‌مشی مبتنی بر تجربه مدیریتی تدوین خط‌مشی مبتنی بر منافع عمومی تدوین خط‌مشی مبتنی بر چندرشته (میان‌رشته‌ای) شناخت گروه هدف به‌وسیله خط‌مشی‌گذار	مرتبط بودن کیفیت خط‌مشی	ملاک‌های اجرای موفق	
تدوین خط‌مشی مبتنی بر تجربه کشورهای موفق تدوین خط‌مشی مبتنی بر ظرفیت بخش خصوصی تدوین خط‌مشی مبتنی بر زیرساخت‌های کشور تدوین خط‌مشی مبتنی بر نظرات و تجربیات خبرگان امر تدوین خط‌مشی مبتنی بر سازوکارهای نظارتی بر سازمان مجری تدوین خط‌مشی مبتنی بر ارتباط خط‌مشی‌گذار و مجری تدوین خط‌مشی مبتنی بر آمار و اطلاعات دقیق و به‌روز تدوین خط‌مشی متمرکز صنعت و اقتصاد تدوین خط‌مشی مبتنی بر ارجحیت منافع ملی بر سازمانی تدوین خط‌مشی براساس شرایط بومی تدوین خط‌مشی مبتنی بر اصلاح دوره‌ای با لحاظ بازخوردها	واقع‌گرایی		

<p>خطمشی فزاینده اعتماد در مقوله مالکیت صنعتی خطمشی منطقی خطمشی جامع خطمشی مانع خطمشی باثبات خطمشی دارای الویت‌بندی مشخص خطمشی دارای پشتوانه مالی خطمشی دارای چشم‌انداز از اهداف و سیاست‌ها خطمشی شفاف خطمشی مبتنی بر نگرش سیستمی خطمشی بدون نیاز به تفسیر خطمشی گویا خطمشی دارای اجماع در سطوح مختلف خطمشی دارای قابلیت پذیرش اجتماعی خطمشی مبتنی بر مسئله خطمشی دارای مشروعیت فرایند خطمشی ناظر بر نتیجه خطمشی مطابق با فرهنگ جامعه خطمشی دارای قابلیت اجرا</p>	<p>تنظیم‌گری</p>	<p>ابزارهای خطمشی</p>	
<p>خطمشی دارای پیش‌بینی پیامد مشخص خطمشی نظام‌مند و متناسب به هم خطمشی ترکیبی از ایده‌آل و واقعیت خطمشی دارای شاخص‌های ارزیابی خطمشی متناسب با سطح تکامل نظام نوآوری خطمشی همسو با قوانین و مقررات خطمشی مبتنی بر شرایط محیطی کشور خطمشی همسو با تغییرات جهانی خطمشی منعطف به تعدیل و به‌روزرسانی خطمشی همسو با هنجار و ارزش‌های جامعه خطمشی همسو با سایر خطمشی‌های بین‌المللی خطمشی همسو با سایر خطمشی‌های داخلی خطمشی همسو با استانداردهای مالکیت صنعتی</p>	<p>همسویی</p>		

<p>مجریان بانگیزه</p> <p>مجریان دارای روحیه کار جمعی</p> <p>مجریان دارای احساس مسئولیت بالا</p> <p>مجریان متعهد</p> <p>مجریان دارای اختیار عمل</p> <p>مجریان بدون وابستگی جناحی و سیاسی</p>	شایستگی		
<p>مجریان آشنا به چشم‌انداز و مأموریت سازمان</p> <p>مجریان متخصص آموزش‌دیده</p> <p>مجریان دارای دانش و مهارت مالکیت صنعتی</p> <p>مجریان آگاه در زمینه مالکیت صنعتی</p> <p>مجریان دارای درک و فهم نسبت به مفهوم کسب‌وکار</p> <p>مجریان دارای تجربه عملیاتی</p> <p>مجریان گذرانده دوره‌های بین‌المللی مرتبط</p> <p>مجریان مسلط بر اظهارنامه‌نویسی</p> <p>مجریان مسلط به زبان‌های خارجی</p>	توانایی	قابلیت مجریان	
<p>مجریان اولویت‌دهنده منافع بلند بر کوتاه‌مدت</p> <p>مجریان اولویت‌دهنده منافع کلان بر خرد</p> <p>مجریان پایبند به قوانین و مقررات</p> <p>مجریان بدون دخالت سلیقه شخصی در اجرا</p> <p>مجریان بی‌طرف</p> <p>مجریان مستقل از خط‌مشی‌گذار</p> <p>مجریان بدون تفسیر به رأی در اجرا</p>	نگرش		
<p>سازمان مجری مسئولیت‌پذیر</p> <p>سازمان مجری در دسترس</p> <p>سازمان مجری متمرکز و مستقل</p> <p>سازمان مجری انعطاف‌پذیر</p> <p>سازمان مجری چابک</p> <p>سازمان مجری دارای مشروعیت قانونی</p> <p>سازمان مجری دارای نگاه آینده‌پژوهانه</p> <p>سازمان مجری متعهد</p>	راهبردی	قابلیت سازمانی	

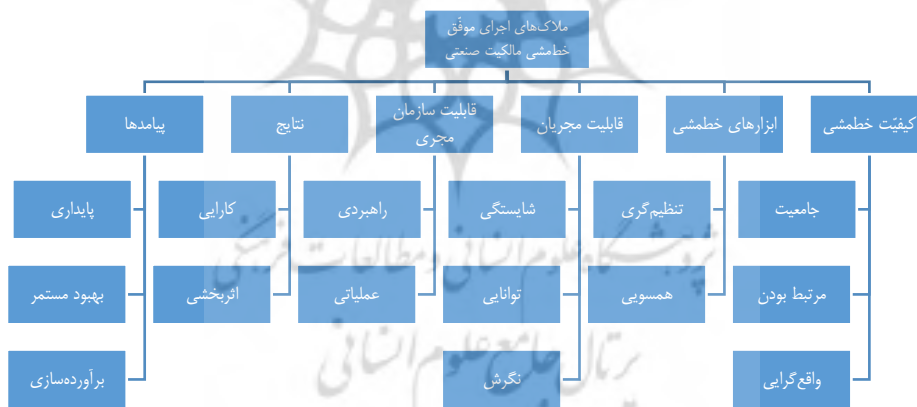
<p>سازمان مجری دارای یکپارچگی و انسجام سازمان مجری باثبات سازمان مجری دارای گروه هدف مشخص سازمان مجری جانشین‌پرور سازمان مجری دارای متولی مشخص سازمان مجری مبتنی بر نتیجه سازمان مجری دارای زیرساخت مناسب سازمان مجری دارای قدرت اجرایی بالا سازمان مجری مبتنی بر شبکه انسانی توانمند سازمان مجری بهره‌مند از شرکت خصوصی سازمان مجری بهره‌مند از علم روز در اجرا سازمان مجری دارای وظایف مشخص سازمان مجری مروج فرهنگ مالکیت صنعتی سازمان مجری منتشرکننده اطلاعات اقسام ثبت شده مالکیت صنعتی سازمان مجری تعاملی سازمان مجری دارای فعالیت‌های شفاف سازمان مجری متخصص</p>	<p>عملیاتی</p>		
<p>افزایش و رونق شرکت‌های دانش‌بنیان افزایش میزان سهم شرکت‌های دانش‌بنیان در GDP تعداد اقسام مالکیت صنعتی ثبت شده و تجاری‌سازی شده تعداد اقسام مالکیت صنعتی ثبت شده از سوی افراد مقیم و غیر مقیم تعداد اقسام مالکیت صنعتی تمدید شده تعداد استنادات به اختراعات ثبت شده تعداد اظهارنامه‌های متقاضی ثبت داخلی و خارجی و افزایش کیفیت آن‌ها افزایش سهم شرکت‌های دانش‌بنیان در صادرات افزایش درآمد سرانه و رونق کسب‌وکارهای مرتبط افزایش سرعت و کیفیت ارزیابی‌ها</p>	<p>کارایی</p>	<p>نتایج</p>	<p>ملاک‌های اجرای موفق</p>

<p>پایگاه‌های اطلاعاتی در دسترس خلق ثروت و درآمدزایی و کارآفرینی اثرگذاری در نظام نوآوری و اقتصاد ملی توسعه پارک‌های فناوری واگذاری اقسام مالکیت صنعتی ثبت شده حمایت از ایده‌ها و دستاوردهای واقعی جذب سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی در اختراعات افزایش آگاهی عمومی و بهره‌مندی از اختراعات پیوستن به معاهدات بین‌المللی و کمک به ثبت هدفمند بین‌المللی مزایای هدفمند غیر مالی تشویق مخترعان به اختراعات بعدی</p>	اثربخشی	
<p>غنی بودن اطلاعات اقسام مالکیت صنعتی ثبت شده تربیت افراد متخصص در دانشگاه‌ها حفظ حقوق دانشگاه‌ها در قراردادهای اجرای صحیح روش پژوهشی ثبت اختراع نظام ارزیابی منصفانه ارزیابی‌های مستمر دوره‌ای و مقطعی بازبینی روند ارزیابی اظهارنامه‌ها</p>	پایداری	پیامد
<p>تحقق حقوق حاصل از دارایی‌های صنعتی به‌کارگیری تحلیل پتنت در کسب‌وکارها هماهنگ بودن نهاد مالکیت صنعتی با نهادهای بین‌المللی برنامه‌ریزی تعالی خط‌مشی‌ها استفاده بومی از شاخص‌های ارزیابی بین‌المللی واقعی شدن هزینه‌های ثبت اقسام مالکیت صنعتی</p>	بهبود مستمر	

<p>افزایش اعتماد در انتقال فناوری تربیت و کلای حقوقی و فناوری متخصص پاسخ‌گویی به ذینفعان بهبود جایگاه مالکیت صنعتی کشور در جهان نوآوری در خطمشی‌ها عدم موازی‌کاری در فرایندهای اجرایی متناسب بودن اجزای مالکیت صنعتی تقویت صنعت با دانشگاه عدم گرت‌برداری از خطمشی‌های سایر کشورها نهاد مستقل برای رسیدگی به شکایات حین اجرا رعایت موازین علمی و استانداردها در چرخه نوآوری</p>	<p>برآورده- ساز</p>		
---	-------------------------	--	--

یافته‌های پژوهش در شکل زیر نشان داده شده است.

شکل ۳: نمودار درختی جمع‌بندی نتایج پژوهش

بحث و نتیجه‌گیری

بدون تردید نظام مالکیت فکری، یکی از اجزای اساسی نظام ملی نوآوری است. خطامشی و سیاست‌های تقویت نظام مالکیت فکری در کشورهای در حال توسعه ابزاری برای بسترسازی، پشتیبانی، تشویق و خلق علم، فناوری و نوآوری است و زمینه‌های فنی‌ورانه را در این کشورها فراهم می‌کند. در ایران نیز، طی سال‌های اخیر، تلاش‌هایی به منظور ترمیم نظام مالکیت فکری در چارچوب نظام ملی نوآوری صورت گرفته است، اما به نظر می‌رسد این تلاش‌ها تاکنون، نتیجه مطلوب و مدنظر را در پی نداشته و کماکان کارایی نظام مالکیت فکری در نظام ملی نوآوری با کاستی‌هایی مواجه است (مشایخ، ۱۳۹۸). بنابراین، درک اثربخشی انجام این فعالیت‌ها از طریق انجام یک پژوهش کاربردی امری ضروری و لازم است. هدف این پژوهش دستیابی به مفاهیم، ابعاد، مؤلفه‌ها و نماگرهای مربوط به مدل ارزیابی اجرای خطامشی مالکیت صنعتی بود. این کار با استفاده از روش گلایزر انجام شد و در این راستا، ۶ بعد، ۱۵ مؤلفه و ۱۷۵ ملاک شناسایی شده، اعتبارسنجی شدند و خبرگان پژوهش تأیید کردند. ابعاد، مؤلفه‌ها و ملاک‌های استخراجی از جمله عواملی هستند که در یک مدل و نظام ارزیابی خطامشی مالکیت صنعتی باید به آن‌ها توجه شده یا به‌عنوان یک ویژگی و الزام بخشی از مشخصه‌های ارزیابان باشند. تمامی عوامل مذکور در یک نظام ارزیابی جامع ارزیابی مالکیت صنعتی شایان توجه و تحلیل هستند. درک مناسب این عوامل و به‌کارگیری آن‌ها در یک نظام ارزیابی معتبر کارایی و اثربخشی فعالیت‌های مالکیت صنعتی را ارتقا می‌دهد. شناسایی عوامل مذکور این قابلیت را برای ارائه الگویی به‌منظور ارزیابی خطامشی مالکیت صنعتی فراهم می‌کند. اهمیت این موضوع از آن‌رو است که اولاً در این‌باره پژوهشی انجام نشده است و ثانیاً با وجود این الگو، امکان ارزیابی خطامشی مربوط به اجرای مالکیت صنعتی به‌طور اخص محقق خواهد شد. به‌وسیله عوامل مذکور می‌توان سنجه‌های لازم را متناسب با فعالیت‌های مالکیت صنعتی ایجاد کرد و به کمک آن سنجه‌ها، نسبت به ارزیابی کمی فعالیت‌های ناشی از اجرای خطامشی مالکیت اقدام کرد.

نتایج مذکور با پژوهش‌های قبلی هم‌راستا بوده و مزیت پژوهش حاضر، در مقایسه با پژوهش‌های مطرح شده در حوزه ارزیابی خطامشی‌های عمومی در آن است که عوامل ارائه شده در این پژوهش عواملی مرتبط با یک الگوی جامع ارزیابی بوده و مبتنی بر کاربرد است که تلاش کرده عوامل موجود مطرح در ارزیابی خطامشی مالکیت صنعتی را بررسی کند و در این‌باره خلأ دانشی را پر کرده است.

این پژوهش همانند سایر پژوهش‌ها، محدودیت‌هایی داشت که از آن جمله چندوجهی بودن موضوع پژوهش (ترکیبی از علوم حقوقی، مدیریتی، اقتصادی و فنی مهندسی) بود که یافتن

خبرگان مرتبط را مشکل می‌کرد هرچند در این مصاحبه‌ها تا حد امکان تلاش شد تا بهترین افراد مطلع و متخصص انتخاب، گزینش و مصاحبه شوند. همچنین نقش و سهم هر یک از این ملاک‌ها در میزان موفقیت اجرای خط‌مشی در دست بررسی مشخص نشده است. بنابراین، توصیه می‌شود که پژوهشگران علاقه‌مند این حوزه به این موارد در قالب بررسی‌های علمی توجه و تأکید داشته باشند.

در نهایت، به منظور بهبود وضعیت اجرای خط‌مشی مالکیت صنعتی پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:

- خط‌مشی مبتنی بر ابعاد مختلف مالکیت صنعتی و براساس زیرساخت‌های کشور و متناسب با کارکردهای مالکیت صنعتی اتخاذ شود که همسو با فرهنگ، ارزش‌های جامعه و استانداردهای مالکیت صنعتی باشد.
- این خط‌مشی را مجریان متخصص و آموزش‌دیده در زمینه مالکیت صنعتی که مسلط به مفهوم کسب‌وکار باشند اجرا کنند.
- سازمان ملی مالکیت صنعتی با شعبات استانی در عمل تحقق پیدا کند تا موازی‌کاری‌ها و تعدد نهادهای درگیر حذف و فرایند ثبت تسهیل شود.
- همچنین امید است که با اجرای کامل و صحیح خط‌مشی، نتایج و پیامدهای زیر حاصل شود:
- افزایش کمیّت و کیفیت اظهارنامه‌های درخواست ثبت.
- افزایش سرعت و کیفیت ارزیابی اظهارنامه‌های درخواست ثبت.
- افزایش اقسام مالکیت صنعتی تجاری‌سازی شده.
- افزایش و رونق شرکت‌های دانش‌بنیان.
- افزایش آگاهی عمومی جامعه در زمینه مالکیت صنعتی.
- افزایش اعتماد در انتقال فناوری.
- تقویت عملی و واقعی ارتباط صنعت با دانشگاه.
- افشای به‌موقع و در دسترس اسناد و اطلاعات اظهارنامه‌های ثبت شده.
- تسهیل در فرایند ثبت اقسام مالکیت صنعتی.

مآخذ

- اسعدی، محمود، هادی پیکانی، مهربان، رشیدپور، علی (۱۳۹۶). الگویی برای اجرای اثربخش خط مشی های عمومی در وزارت امور اقتصادی و دارایی، مطالعه موردی: گمرک جمهوری اسلامی ایران. نشریه مدیریت دولتی، سال ۹، شماره ۴، ۶۱۴-۵۹۱.
- اشتریان، کیومرث، کشوردوست، سمانه، حاجی عسگری، فاطمه (۱۳۹۳). بررسی تاثیر عوامل سیاسی بر اجرای برنامه پنجم توسعه: مطالعه موردی در حوزه سلامت. پژوهشنامه علوم سیاسی، سال ۹، شماره ۴، ۹۰-۷۶.
- الوانی، سید مهدی (۱۳۹۳). تصمیم‌گیری و تعیین خط‌مشی دولتی. تهران: نشر سمت.
- الوانی، سید مهدی، شریف‌زاده، فتاح (۱۳۹۴). فرایند خط‌مشی‌گذاری عمومی. تهران: انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی.
- الوانی، سید مهدی، شلویری، میثاق (۱۳۹۵). اجرای خط‌مشی عمومی. تهران: مرکز آموزش مدیریت دولتی.
- باقرنژاد، پیمان، طاهرپور کلانتری، حبیب‌الله، بهرامی، حمیدرضا (۱۳۹۷). مدل اجرای موفق خط‌مشی حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان در کشور. فصلنامه مدیریت نوآوری در سازمان‌های دفاعی، سال ۱، شماره ۲، ۲۶-۱.
- بوستان زر، جمال، رحمان سرشت، حسین، شریف‌زاده، فتاح، تقوی‌فرد، محمدتقی (۱۳۹۸). مدل دینامیکی ارزیابی خط‌مشی‌های عمومی. فصلنامه راهبرد اقتصادی، سال ۷، شماره ۲۵، ۴۳-۵.
- حاجی‌زاده، ابراهیم، اصغری، محمد (۱۳۹۰). روش‌های و تحلیل‌های آماری با نگاه به روش تحقیق در علوم زیستی و بهداشتی. تهران: جهاد دانشگاهی.
- حسین‌پور، داود، شریف‌زاده، فتاح، نوری، روح‌الله، کریمیان، امید (۱۳۹۸). ارزیابی خط‌مشی‌های اقتصادی مصوب مجلس شورای اسلامی با استفاده از نظریه داده بنیاد. فصلنامه علمی-پژوهشی مدیریت سازمان‌های دولتی، سال ۷، شماره ۲، ۱۴۸-۱۳۵.
- خوبرو، محمدتقی، ابراهیمی، روح‌الله (۱۳۹۸). عوامل کلیدی موفقیت در خط‌مشی‌گذاری بخش خدمات عمومی ایران. فصلنامه علمی مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی، سال ۹، شماره ۳۲، ۹۸-۷۹.
- خوبرو، محمدتقی، الوانی، سید مهدی، رحمتی، محمد حسین، جندقی، غلامرضا (۱۳۹۷). یکپارچگی صنایع دفاعی و غیر دفاعی: یک بوم‌نگاری خط‌مشی در صنعت دفاعی. مدیریت بهبود، سال ۱۲، شماره ۴، ۹۶-۴۹.

- دانائی‌فرد، حسن، الوانی، سید مهدی، آذر، عادل (۱۳۹۸). روش‌شناسی پژوهش کیفی در مدیریت: رویکردی جامع. تهران: انتشارات صفار.
- دانش‌فرد، کرم‌اله (۱۳۹۵). فرآیند خط‌مشی‌گذاری عمومی. تهران: انتشارات صفار.
- رهنورد، فرج‌الله، رهنورد، ساناز (۱۳۹۷). استقرار اجرای خط‌مشی عمومی. تهران: مرکز آموزش مدیریت دولتی.
- سکاران، اوما (۱۳۹۰). روش‌های تحقیق در مدیریت. ترجمه محمد صائبی و محمود شیرازی. تهران: مرکز آموزش مدیریت دولتی ریاست جمهوری.
- شریف‌زاده، فتاح، الوانی، سیدمهدی، رضایی‌منش، بهروز، مختاریان‌پور، مجید (۱۳۹۲). موانع اجرای سیاست‌های فرهنگی کشور طی برنامه‌های اول تا چهارم توسعه: بررسی تجربه مدیران فرهنگی. نشریه اندیشه مدیریت راهبردی، سال ۷، شماره ۱۳، ۷۷-۳۳.
- طباطبائی‌ان، سید حبیب‌الله، فاتح‌راد، مهدی، شجاعی، سید محمد حسین، سلطان‌زاده، جواد (۱۳۹۱). ارزیابی سیاست‌های علم، فناوری و نوآوری. تهران: مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور.
- عبدالحمید، مهدی (۱۳۹۴). الگوی ارزیابی خط‌مشی‌های عمومی جمهوری اسلامی ایران. پایان‌نامه دکتری، دانشگاه علامه طباطبائی.
- قربانی، املیا، داوری، علی، فقیهی، مهدی، زند حسامی، حسام، فتحی‌زاده، امیرهوشنگ (۱۳۹۷). شناسایی عوامل مؤثر بر حمایت از مالکیت صنعتی باهدف توسعه کارآفرینی. فصلنامه مدیریت توسعه فناوری، سال ۷، شماره ۱، ۶۳-۳۷.
- قلی‌پور، رحمت‌الله (۱۳۹۳). تصمیم‌گیری سازمانی و خط‌مشی‌گذاری عمومی. تهران: نشر سمت.
- قلی‌پور، رحمت‌الله، دانائی‌فرد، حسن، زارعی‌متین، حسن، جندقی، غلامرضا، فلاح، محمدرضا (۱۳۹۰). ارائه مدلی برای «اجرای خط‌مشی‌های صنعتی»: مطالعه موردی در استان قم. مدیریت فرهنگ سازمانی، سال ۹، شماره ۲۴، ۱۳۰-۱۰۳.
- کشوردوست، سمانه (۱۳۹۶). بررسی عوامل مؤثر بر اجرای برنامه پنجم توسعه در ایران در حوزه فرهنگ و بهداشت با تاکید بر نقش اجراپژوهی در سیاست‌گذاری عمومی. فصلنامه سیاست، سال ۴۷، شماره ۲، ۴۸۷-۴۷۱.
- مختاریان‌پور، مجید (۱۳۹۶). عوامل تسهیل‌کننده اجرای موفق سیاست‌های فرهنگی کشور مبتنی بر تجربیات برنامه‌های توسعه اول تا چهارم. نشریه راهبرد فرهنگ، سال ۳، شماره ۲۷، ۶۲-۳۳.

- مشایخ، جواد (۱۳۹۸). توصیه های سیاستی برای ارتقای نظام مالکیت فکری در ایران. *سیاست علم و فناوری*، سال ۹، شماره ۲، ۱۷۸-۱۵۹.
- معطوفی، علیرضا، دانکوب، مرتضی (۱۳۹۶). اولویت بندی عوامل مؤثر بر تدوین خطمشی های زیست محیطی کشور با استفاده از روش فرایند تحلیل شبکه ای. *فصلنامه مجلس و راهبرد*، سال ۲۴، شماره ۹۰، ۱۵۶-۱۲۵.
- ممیوند، بهروز، امینی سابق، زین العابدین، ساده، احسان، خلیج، محمد رضا (۱۳۹۸). بررسی و ارائه الگوی اجرای خطمشی گذاری زیست محیطی با استفاده از نظریه داده مینا. *فصلنامه مجلس و راهبرد*، سال ۲۶، شماره ۹۸، ۹۱-۷۱.
- منوریان، عباس (۱۳۹۴). مدل اجرای خطمشی های اصلاح اداری با رویکرد یادگیری. *مدیریت دولتی*، سال ۷، شماره ۴، ۹۹-۸۱.
- میرعمادی، سیدایمان (۱۳۹۸). نظام ملی نوآوری و نقش آن در بهبود سیاست های علم، فناوری و نوآوری. *سیاست علم و فناوری*، سال ۱۱، شماره ۲، ۷۸-۶۱.
- الهی، شعبان، کلانتری، نادیا، آذر، عادل، حسن زاده، محمد (۱۳۹۴). رابطه میان زیرساخت های رایج نوآوری، ظرفیت جذب و عملکرد نوآورانه در سطح ملی. *مدیریت نوآوری*، سال ۴، شماره ۴، ۳۰-۱.
- واعظی، رضا، محمدی، محسن (۱۳۹۶). الگویی برای ارزیابی خطمشی های عمومی در ایران مطالعه خطمشی مالیات بر ارزش افزوده. *چشم انداز مدیریت دولتی*، سال ۱۰، شماره ۲۹، ۷۲-۴۷.
- Ballestar ,M. T., Doncle, L. M., & Luis, M. (2019). A novel machine learning approach for evaluation of public policies: An application in relation to the performance of university researchers. *Technological Forecasting & Social Change*, 149(19), 119721- 119756.
- Bartholomew, U., & Chukwuemka, E. E. O. (2013). The obstacles to effective policy implementation by the public bureauracy in developings: The case of Nigeria. *Singaporean Journal of Business Economics and Management studies*, 1(8), 34-43.
- Bernardo, M. (2020). Why public policies fail: Policymaking under complexity. *Economia*, 21(2), 311-323.
- Bluhm, D. J., Harman, W., Lee, T. W., & Mitchell, T. R. (2011). Qualitative research in management: A decade of progress. *Journal of Management Studies*, 48(8), 1866-1891.
- Corbyn, J., & Strauss, A. (1990). *Basics of qualitative research: Grounded theory procedures and techniques*. Newbury Park, CA: Sage.
- Creswell, J. W. (2004). The "movement" of mixed methods research and the role of educators. *Research Design*, 28(3), 321-333.

- De La Cruz, P., Eduardo, L., Mendosa, D., Baltazar, E. B., Arace Ibarra, A. M., & Lugo, E. (2020). Indicators of well-being among indigenous peoples of the Colombian Amazon: Tensions between participation in public policy making and autonomy. *Environmental and Sustainability Indicators*, 7(4), 100044-100076.
- FitzGerald, C., Malley, E., & Broin, D. (2019). Policy success/policy failure: A framework for understanding policy choices. *Public Policy and Administration*, 67(2), 1-24.
- Fornier, N. (2018). Fournier's Gangrene: Literature Review and Clinical Cases. *Urologia Internationalis*, 101(1), 91-97.
- Ghazinoory, S., & Aghaei, P. (2021). Differences between policy assessment & policy evaluation: A case study on supportive policies for knowledge-based firms. *Technological Forecasting & Social Change*, 169(2021), 120780-120801.
- Glaser, B. G. (1978). *Theoretical sensitivity: Advances in the methodology of grounded theory*. Mill Valley, CA: The Sociology Press.
- Glaser, B. G. (1998). Conceptualization: On theory and theorizing using grounded theory. *International Journal of Qualitative Methods*, 7(11), 1090-1121.
- Glaser, B. G., & Holton, J. (2007). Remodeling grounded theory. *Historical Social.*
- Glaser, B. G., & Hon, J. (2005). Staying open: The use of theoretical codes in grounded theory. *The Grounded Theory Review: An International Journal*, 5(1), 1098-1121.
- Hajipur, A., Foruzandeh, L., Dananefard, H., & Fani, A. (2016). Design of the pathology pattern of general policy implementation in Iran. *Journal Of Military Management Research*, 58(1), 23- 45.
- Hill, M. & Hupe, P. (2017). *Implementing public policy: Governance in theory and in practice*. US: Sage.
- Hill, M. (2005). *The public policy process*, Longman. United Kingdom: Sage.
- Holland, H. J., Green, J. J., Laura, A., & Phillips, M. (2016). School health policies: Evidenced based Programs for Policy Implementation. *Journal of Policy Practice*, 15(4), 314-332.
- Jeff, L., Andrews, G., Orange, E., Brezak, A., Tanna, G., Lebesse, L., Carter, T., Naidoo, E., & Katz, A. (2020). Strengthening health policy development and management systems in low and middle income countries: South Africa's approach. *Health Policy Open*. 1(20), 100010-100090.
- Lawshe, C.H. (1975). A quantitative approach to content validity. *Personnel Psychology*, 28(4), 563-575.
- Lelen, H., McGuirk, H., & Murphy, K. R. (2019). Driving innovation: Public policy and human capital. *Research Policy*. 48(9), 103752-103791.
- Locke, K. D. (2001). *Grounded theory in management research*. London: Sage publications.
- Maor, M., & Gross, J. (2015). Emotion regulation by emotional entrepreneurs: Implications for political science and international relations. *Paper presented at: the 73rd annual MPSA Conference*, April 16-19, Chicago.

- Neumann, J., & Robson, A. & Sloan, D. (2018). Monitoring & evaluation of strategic change program implementation lesson from a case analysis. *Evaluation and Program Planning*, 66(21), 120-132.
- Niknamian, S. (2019). Identification of internal and external factors affecting the optimal implementation of government policies, figshare. *Journal Contribution*, 7(11)- 1001-1020.
- Pressman, J., Wildavsky, A. (1973). *Implementation*. University of California Press: Berkeley.
- Rajapakse, W. (2017). Implementation in small and medium enterprises (SMEs) in Sri Lanka. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 19(32), 47-68.
- Samandar, A., Eshtehardi, M., & Goodarzi, M. (2020). Improving the Iranian industrial property system (IPS): A comparative case study of Iran and South Korea. *World Patent Information*, 63(20), 101970-101991.
- Smith, K. B. (2018). *The public policy theory primer*. England: Routledge.
- Strauss, A. (2008). *Continual permutations of action*. London: Chicago Sociology
- Truman, D. B. (1971). *The governmental process*. New York: Alfred.
- WIPO (2004). *WIPO intellectual property handbook*, UC: WIPO Publication

